

B. 191.

BALTHASARIS MVNTERI,
GYMNASII PATRII CIVIS,

28.

LVBECENSIVM,

APVD EXTEROS CLARORVM,
DECAS PRIMA.

AD

FRATREM

HERMANNVM MVNTERVM,

VOCATVM A NORCOPIENSIBVS VERBI DIVINI
MINISTRVM.

A, O. R. clb Is CCLIII. m. Ianuar.

LVBECAE.
STANNO FVCHSIANO.

UNIVERSITÄTS- UND LANDESBIBLIOTHEK SACHSEN-ANHALT

VERZEICHNIS DER BÜCHER

IN DER BIBLIOTHEK

DES HERZOGSTUMS ANHALT

UND DER UNIVERSITÄT

COLOGNE

1811

VERMISCHT

1811

1811

1811

1811

1811

Quae diu multumque, HERMANNE Frater! animum
 Tibi publica quadam benevolentiae ratione no-
 strum declarandi expectationem fefellit occasio,
 ea tandem superat illam adeo, ut mirabilem istam
 summi numinis voluntatem, quae Te ex fulem quasi,
 patriisque penetibus ereptum, non id quidem inter Getas atque Scy-
 thas, inter exteris tamen gentes, divinas iubet celebrare veritates,
 non sine humillimo religionis cultu animo perpendere queamus. So-
 lent nonnulli nimis curiose divini rationes percunctari consilii, sibi que
 persuadere, quaecumque summus ille rerum humanarum arbiter ef-
 fecerit, ea necessitate quadam suos incurere in oculos: sed haere-
 rent certe si in eo positi essent, ut vel absconditos, quae in Te
 conuertitur, divinae voluntatis fines explicare, vel saltem incertam
 suam, temerariamque arrogantiam sincere profiteri deberent. Quum
 ante dimidium hunc annum & quod excedit, in Sueciam Te contulis-
 ses, ut & Gothoburgensium Te videndi & audiendi desiderio fieret
 satis, & Tuam, quae laudabilissima Te cum est, discendi cupidinem,
 in fortunatissima Suecia Tua, omni genere humanitatis maxime de-
 cora, virorumque omnium doctrinarum peritissimorum copia sem-
 per affluente, promoueres: quis est, qui Te vocatum a Norcopien-
 sibus verbi divini ministrum his diebus ea conditione reuerfurum in

patriam putasset, vt illi breuissimo temporis spatio interiecto rursus esses valedicturus? Scilicet illud est Dei consilium, quod venerari humillime, hominis christiani, despiciari, inhumanum est. Fuit hoc diuina beneficentia dignius, quum consuleret Tibi munere isto, quod ipsa Tibi imposuit, quam eiusmodi, quod ab hominibus, fallacibus saepius illis, ambitu & supplicationibus, vtar verbo re digniori, petendum fuisset. Illud, quod extra patriam prouinciam Tibi designat, summi patris consilium, vel in ipso Caucaſo dulcissimam Tibi patriam reddere potuisset. Patria, vbicunque bene & honeste viuimus, nos excipit: dulcissima vero ea est, in qua ad voluntatem diuinam licet incumbere. Dulce est, fateor, terrae eidem, quae nos genuit, membra credere deposita; quod quidem ipsum Tibi minime desperandum est; sin minus: Sueciam pariter atque LVBECAM idem tegit coelum, & ab vtraque pari distat interuallo.

Quorsum vero isthaec dissero, cum placidus ille, quo prae multis gaudes, animus Tuus, omnem mihi dubitationem praeripiat, quin aequo animo ista suscepturus sis, quae coelitus Tibi demandantur? Si quid esset, quod Tibi pariter atque nobis in tota hac re paullo difficilius videretur, hoc certe foret, quod ea, qua hactenus, familiaritate vna viuere, nobisque inuicem vi, in posterum non liceret. Sed cum ea res, & almae nostrae LVBECAE merito ducatur honori, quod bene multis ex ciuium ipsius numero eadem contigerit fortuna, quippe quae semper exteris fertilissima suppeditauerit ingenia, & me ipsum fata patriis eripere sinibus, non est, quod animo commoueamur. Merito enim iucundissimae vtriusque patriae nouum ipsius gratulamur honorem, quae tot tantaque sibi aluit ingenia, vt ex iis, illud aerarium quasi sapientiae, Te doctrinamque Tuam cum Suecia, fede & domicilio Musarum, communicare possit. Cuiusmodi quidem in beneficio adeo sese semper praestitit munificam, vt nullus fere annus vnquam elapsus sit, quo filios suos quosdam magnis maximisque honoribus auctos & ab exteris sibi conseruatos, procul non spectasset, & salutauisset. Sunt ea praestantissimae, qua GYMNASIVM NOSTRVM omni aetate floruit, doctrinae documenta,

ta, cui Tu quondam ab altioribus Musis ereptus, me reliquisti successorem, nunquam si fata permitterent, blandae ut sunt, hasce Camenarum sedes deserturum. Cuius merita & laudes cum dudum, qua patet, orbem terrarum peruagatae sint, non est, cur leuiusculos animi mei plausus addere instituam. Volui potius tenuem quandam istorum, qui patria egressi, exterarum ciuitatum & populorum facti sunt ornamenta, e nostratibus, historiam Te cum communicare. Sed annales eruditorum perlustranti tanta eorum seges obuiam facta est, ut si vel nomina, titulos, diemque primum aequae atque vltimum cuiusque memoriae mandare instituerem, qualescunque hae plagulae ad ea capienda vix sufficerent. Itaque & instituti commodiorem habiturus rationem, nec abusus benevolentia Tua, e multis paucos eligere in animum induxi, ea tamen lege, ut Deo permittente, sensim & pedetentim ad omnes, quotquot eorum inueniri poterunt, accedam. Accipe igitur PRIMAM LVBECENSIVM APVD EXTEROS CLARORVM DECADEM. Agmen ducat vir egregius, qui summa cum pietate singularem coniunxit eruditionem, cuiusque tam insolita fuerunt fata, ut Germano vnquam vix talia contigisse mihi habeam persuasum. Est ille celeberrimus Christianae veritatis in ipsa Habesinia nuntius:

PETRVS Höling 1)

Praeclarum vrbi nostrae decus viri huius praestantissimi ciuitate accedere, nemo inficiari conabitur, cui vel leuissima eius memoria innouit. Factus est in hac ipsa republica sub ipsum seculi decimi septimi initium luminis humani particeps. Quidquid viri celeberrimi LV-DOLFVS 2) MICHAELIS 3) IOECHERVS 4) de tempore illius narrant natali, in eo conuenit, quod ipsis autoribus statuimus. Pater eius

A 3

1) Hanc veram esse nominis huius scribendi rationem, quod alii Heyling, vel Hölling est, viri celeberrimi, Auctores bibliothecae lubeccensis me docuerunt, v. Bib. lioth. Lubeccens. Vol. III. p. 379 & 380. 2) in Commentario ad historiam Aethiopicam p. 553. 17. 3) in libello egregio: *Sonderbahrer Lebenslauf Herrn Heylings aus Lübeck*, p. 6. § 2. 4) in opere pretiosissimo, *Allgemeines Gelehrten Vericon*, 2ter Theil p. 1584.

eius mercator fuit, cuius omnis quaestus lucrumque in emendis vendendisque gemmis situm erat. 5) Ingenium HÖLINGII nostri, illustri nostro Gymnasio creditum, in fidelissima institutione virorum omni mea laude maiorum, KIRCHMANNI, DREYERI, BALTHASARIS, aliorumque, quorum tum in prioribus Gymnasii classibus doctrinae audiebantur 6) tanta crevit humanitatis studiorum accessione, ut vir in primis honestus IOH. FELDHVSEN, post ea Senator Lubecensium, curae eius atque pietati liberos suos formandos tradiderit. 7) Quo in opere tam egregie versatus est, ut quatuor e familiis illustribus oriundis adolescentibus, itinere petentibus Galliam, dux adiungeretur atque comes, quod profectionis consilium anno 1628 captum est atque institutum. 8) Ibi per tres annos & quod excurrit commoratus, cum viris illorum temporum clarissimis summam contraxit familiaritatem, qui, insigni iuuenis probitate & eruditione commoti, aditum ad se illi facile concesserunt. Quos inter summum illud orbis doctioris oraculum, HVGO GROTIUS, qui tunc Orator sueticus Parisiis degebat, tanto viri amore captus est, ut nostro rheda, equisque & pedissequis Grotianis vbicunque vti licuerit. 9) Quanti HÖLINGIVM GROTIUS fecerit, vel ex epistolis apparet, quas ad illum post ea dedit. 10) Nec dubitandum est, quin tanti viri familiaritate vsus, eximios in literis fecerit noster progressus, cuius praeter bonam animi indolem tanta ingenii facilitas, tantaque morum erat venustas, ut & facili negotio didicerit, & omnium sibi conciliarit benevolentiam. Cum praeclaris hisce dotibus pietatem coniunxit ingeniam, quae tanta fuit ut iuuenis tot animos veritatis amore imbuerit, quot solent senes saepius lumine priuare. Hoc eodem tempore Parisiis commorabatur nobilis HÖLINGII ciuis, HIERONYMVS a DORNE,

5) videantur Autores hi l. c. 6) vid. clar. Seelenii Athenae Lubecenses P. IV. p. 609. 610. 7) vid. lib. Michaëlis p. 8. § 4. 8) vid. Ioecherus l. c. Michaëlis l. c. Ludolfus in Commentario l. c. Ioh. Möllerus in Cimbria Literata Tom. I. p. 253. narrat hoc iter anno circiter 1627 institutum esse. 9) videatur Michaëlis, Möllerus, Ioecherus l. c. 10) v. Hug. Grotii Epistolae, Amst. 1687 editae, & in iis epp. 444. p. 165. sq. & ep. 748. p. 319. videntur eadem in lib. clar. Michaëlis p. 164 & 169.

NE, cuius, quod viris eruditis obtulit, album, sequentia manu nostri conscripta exhibet. ¹¹⁾ Prouerb. I. v. 33.

וְשִׂמְעָ לִי וְשָׂבוּ-בְפִי
fiducialiter habitabit mihi obediens Et

וְשָׂבַן מִפְּחַד רָעָה:
malo pauore a pacatus erit Et

Wer mir gehorcht, die Weisheit spricht;
Ist sicher, ihm gar nichts gebricht,
Sein Sach er auch im Fried verricht.

Dem edlen und fürnehmen
H. von DORN

seinem Herrn und Freund schrieb dieses
P. HÖLING.

zu Paris
19 April 1632:

Haec agens anno 1632 cum quibusdam, quorum eadem mens erat, consilium de stabilienda magis magisque inter gentes fide cepit, gloriamque venerandi nominis Iesu commodioribus vitae rationibus anteferendam esse putans, eodem anno Galliam reliquit in Italiam discessurus. ¹²⁾ Quam cum peragrasset in Insulam Melitam traiecit, vestibusque splendidis; ¹³⁾ quas Parisiis sibi comparauerat, ob numerum penuriam, cum vilioribus commutatis, Monachis Melitenfibus disputando vincendis operam nauauit. Homunculos hosce, quorum vt solet, superbia inscitiae par erat, tanto eruditionis flumine perterrefecit, vt & ei palmam facile concederent, & viribus suis diffisi, nunquam cum eo in arenam descendere cuperent: adeo vt precibus ipsum adirent, ne crebrioribus in ruborem se daret disputationibus. Quam quidem MÖLLERI narrationem, cum comparassemus cum epistola ipsius nostri HÖLINGII, quam Cairi d. 30 Sept. anni 1634 ¹⁴⁾ ad amicos suos lubecenses perscripsit, de genuina fontis natura, ex quo illam hauserit, dubitare coepimus. Neque enim in illa noster de com-
muta-

¹¹⁾ vid. Bibliotheca Lubecensis Vol. III. p. 471. ¹²⁾ conferantur Autores nostri.
¹³⁾ Narrat ista Möllerus in Cimbria literata Tom. I. p. 253. ¹⁴⁾ legitur in libello Michaelis p. 118 - 154.

mutatione vestium splendorum cum vilioribus, neque de deficientibus nummis, neque de crebris cum Monachis disputationibus, quibus illos vicerit, quidquam meminit. Abitum eius ex Insula Melitenfium constat, ad annum 1638 referendum esse, quo, tribus hebdomadibus felici itinere consumtis, Alexandriam Aegypti attigit, ibique consulis, quem vocant, gallici benignitate & hospitio vsus est. Mercatoris cuiusdam prouincialis, quem dicit noster, singularem expertus est benevolentiam, eiusque comes Cairum petiit & intrauit. Cepit eum insignis linguam arabum discendi cupido, cuius satiandae causa, quum sacer Venetorum antistes, illi consilium suum haud denegans, hanc praescripsisset rationem, monasterium quoddam, quod Cophitis erat, in deserto Macarii situm, adiit, & institutione Monachorum huius loci non Arabicam modo, sed & Syriacam linguam didicit: adeo ut ipse in linguis hisce institutione iuniores inter monachos ipsi vterentur. Non defuere inter ea, qui vitam famamque nostri calumniis auerent conspurcare, eumque persecutionibus, iisque durissimis, premere pararent. Veritate vero fretus, & eorum conatus contemnens, ea perfecit, quae & gloriam summi numinis promouerent, & innocentem, qua conspicuus erat, vitam probarent. Reliquit tandem anno 1634, tempore, quo seruatoris a mortuis relictus solet celebrari, monasterium, Cairumque iterum adiit. Quo loco cum dies aliquot degisset, Hierosolymas profectus, itinere viginti dierum celeberrimam hanc quondam in urbem venit. Hic dum versaretur iterum ciuem suum & amicum HIERONYMVM a DORNE offendit, quo cum finitis, qui agebantur, diebus festis Cairum rediit. ¹⁵⁾ Quo loco licet inimicorum frequens comitatus saepius illi immineret, multorum tamen sibi amorem & benevolentiam comparauit. Quam ad rem toto hoc itinere suo aspirauerat, ut in Habessinorum animis veritati Christianorum conformandis daretur verifandi occasio, ea illi tandem euenit. Basilius enim, vel Basilides, Imperator Habessinorum, cum patrum, qui audiunt, Societatis Iesu, fallacias, nefandamque regendi cupidinem cognouisset, illos anno 1632 e regno

15) v. Biblioth. Lubec. Vol. III. p. 475.

regno suo exterminauerat. ¹⁶⁾ Quo factum est, vt religioni pristinae Habessinia redderetur, eiusque, qui Habessinios mos est, Archiepiscopus, quem nominant, a Christianis Aegyptiacis electus, legatis ab his peteretur: quem comitatus initio Octobris anni 1634 ad Aethiopes HÖLINGIUS profectus est. ¹⁷⁾ Hoc ipso itinere in eiectum ex Habessinia Patriarcham Iesuiticum, vtar verbis barbaris in homine barbaro, in insula Suaquena incidit, & cum ALPHONSO MENDEZIO, nomen id erat viro, statim in arenam descendens, de iis rebus, quae a Romanis & Alexandrinis in controuersiam vocabantur, sanctoribus disputauit. Lingua arabica, publico enim loco certamen erat initum, adstantibus ea explicans, quae dicebantur, patriarchae, qui literarum istarum rudis erat, in indignationem incidens, explicationem hanc ab illo iussus est omittere. Respondens se propterea exponere, vt & illi, quae agerentur, intelligerent, id tandem effecit, vt generalis, ad suos conuersus, haec MENDEZIVS verba ederet: Si doctus iste in Habessiniam peruenerit, in extremam illam Haeresin praecipitabit. ¹⁸⁾ His peractis primus tandem Germanorum ¹⁹⁾ in Habessiniam anno 1634 exeunte peruenit. Ibi in instituentis nobiliorum liberis versans, tantam omnium admirationem in se conuertit, vt ipsi Regi fama eius innotesceret. Qui postquam cum illo collocutus esset, & eloquentiae eius, qua pollebat egregie, diuinam plane vim cognouisset, tanto eum amore complexus est, vt illi non modo in ipso palatio suo hospitium adsignaret, consilioque ipsius in rebus dubiis, iisque arcanioribus, vteretur, sed illi quoque virginem principem, sanguinis vinculo sibi cognatam, ²⁰⁾ quam adeo filiam regis fuisse nonnulli perhibent, ²¹⁾ in matrimonium daret. Quam cuius nostri

B

fortu-

¹⁶⁾ plenior huius rei historiam narrat Ludolfus in Historia Aethiop. c. 12. 13. libr. III. & in Commentario. eandem refert Michaëlis in l. c. p. 10-96. ¹⁷⁾ vid. ipsius Hölingii epistola ad amicos Lubecenses in lib. Michaëlis p. 152. ¹⁸⁾ v. Ludolfus in Hist. Aeth. l. III. c. 14. Michaëlis in vita Hölingii p. 174. Möllerus & Ioecherus l. c. ¹⁹⁾ Teste Möllero l. c. ²⁰⁾ vid. Michaëlis p. 176. Möllerus & Ioecherus l. c. ²¹⁾ vid. libellus: Brief, account of the rebellions and bloodshed, occasioned by the Jesuits and other popish Emislaries in the Empire of Ethiopia, collected of a manuscript history written in Latin by John Michel Wansleben, a learned Papist. London 1679. Quae in libello hoc Hölingii vitam illustrent Ludolfus in Commentario p. 551. 552. latine reddidit

fortunam, Aethiops cuiusdam in testimonium aduocans narrationem, cum magnificus quondam Lubecensium CONSVL, MARQVARDVS retulit, ²²⁾ tum Abbas GREGORIVS, cuius LVDOLFO autore Germanis nomen innotuit, ²³⁾ & ACALEXVS quidam denique an. 1653 Amstelodami exposuit, ²⁴⁾ His omnibus absolūtis, quaestioni tandem omnium vni erit satisfaciendum, quae HÖLINGIO suprema fors euenerit; vtrum in ipsa Habessinia vel alio quodam loco vitam finierit. Qua in re si WANSLEBIO ²⁵⁾ fidem, quam merito LVDOLFVS illi denegat, ²⁶⁾ concefferimus, videbimus eum a rege, ob commutationes, quas in rebus sacris pariter ac ciuilibus molitus sit, e regno eiectum esse, quem, cum ad insulam Suaquenam adpulisset, Turcae auaritiaē causa occiderint. Quidquid vero est, quod ex literis GREGORII ad LVDOLFVM datis ²⁷⁾ mortem HÖLINGII, quae Suaquenaē euenerit, testari videatur, dubitationi tamen de veritate huius relationis locum denegare minime possumus. Cum enim is semper HÖLINGIO animus fuerit, vt Habessinos de seruatore generis humani certiores faceret, inque eo fuerit loco positus, quo felicissime propositum hoc posset perficere, quare Habessiniam vitro deseruerit, quae est GREGORII relatio, nos quidem non videmus. Ipse rex, quem tanto fauore dignum duxerat, cui nuptam regio sanguine creatam daret, nunquam e regno suo discedere permisisset. GREGORIVS tandem ipse aliquo rei dubio teneri videtur. En eius verba: ²⁸⁾ Ipse quidem optarem narrationem hanc falsam esse. Statuamus igitur HÖLINGIUM regnum seruatoris in Habessinia auxisse: causaque erit non vna, quae LVBECAE nostrae gratulandum esse suadebit, quae tantum virum progeniuit, cuius in veram religionem tanta sunt merita, quanta est eius gloria, quam nullum unquam tempus aboleverit. Adauxit eam inter alia, celeberrimi quondam apud nosfrates Medici, ANDREAE PLANTECOVII, ²⁹⁾ ad magni nominis Polyhistorum, IOH. HENR. A SEELEN, epistola quae-

22) v. Möllerus l. c. 23) Michaelis p. 177. 24) Michael. p. 178. eadem pagina & sequentes Acalixi huius fata explicant. 25) Ludolf. in Comment. p. 552. Michaelis ex eodem p. 188. Acta Eruditorum Anni 1693 p. 282 26) in Comment. p. 552. 27) Michaelis p. 193. 28) v. Michaelis p. 195. 29) Legitur ipsius vita in Athenis Lubecensibus Cl. Seelenii, P. 3. p. 385. sqq. & in Bibliotheca Lubecensi Vol. XI. p. 425. sqq. eius elogium.

quaedam 30) qua illa, quae Panormi de HÖLINGIO ipsi innotuerint, complectitur. Adauerunt litterae HÖLINGII ad HVGONEM GROTIUM elegantissimae, 31) quibus miraculo huic orbis eruditi de statu religionis in Ægypto & Habessinia rationem reddit. Adaugeret Evangelii Iohannis Amharica versio, quam elaboravit, 32) si doctis eam inspiciendi daretur occasio. Adaugerent tandem mirifice fata eius posteriora, si aliquando eruditorum oculis exponerentur. Utinam hoc eueniret! Nullum enim est dubium, quin mors eius fuerit talis, qualis vita fuit.

SEBASTIANVS Niemann.

Celeberrimum hunc Theologum, quem LVBECA CONSVLIS sui magnifici quondam, CHRISTIANI ALBERTI NIEMANNI patrem veneratur, haec eadem urbs die II Aprilis anni 1625 luce donauit. In commemorandis iis, quibuscum affinitatis vinculo coniunctus erat, merito primum locum patri eius vindicamus, cui ac mercatori honestissimo, SEBASTIANO NIEMANNO, matrique SALOMAE STAVBERIAE, cum qua anno 1622 parens ipsius felicissimum contraxit matrimonium. Edidit eadem filias duas, quarum prior nomine & fatis nobis quidem est ignota; altera, MARGARETAE nomen est, primum MARTINO RADEMACHERO, Civi Lubecensi, deinde ALBERTO BALEMANNO, Pastori quondam Mariano meritissimo, collocata est. 1) Auus paternus IOHANNES erat NIEMANNVS, proauus maternus HERMANNES A DORNE, vterque consulari dignitate, ille Neostadii Wagriae, hic LVBECAE, functus. 2) Quae prima merito parentum in educandis liberis est cura, vt literis imbuantur sanctioribus & humanioribus, eam SEBASTIANI parentes sedulo gesserunt. Tradiderunt enim filium hunc suum Antistitis postea Femariensis, ANDREAE ZIMMERMANNI institutioni, qui puerilem eius aetatem ad annum usque 1633, quo

B 2

30) Exstat ea in Biblioth. Lubec. Vol. XI. p. 431. 31) Vid. in libello Michaelis p. 155-164. 32) Test. Michaelis p. 177.
 1) Videatur praefantissimus Senioris quondam nostri grauissimi Iacobi a Melle codex manuscriptus cui Titulus: Lübeckische Geschlechter, praefixus est, p. 417. a. Asseruat singulari hoc opus in Bibliotheca Cathariniana Lubecensium publica. 2) vid. Möllerus in Cimbrica literata T. I. p. 464.

quo ad plures pater NIEMANNI dilectissimus abiit, variae exercuit doctrinae initiis. Parentis praematura mors studiis illius insuperabile fuisse impedimentum, nisi a Matre, quam superstitem venerabatur, Neostadium missus, patris sui doctissimi, M. THEODORI NIEMANNI, Slesuicensium deinde pastoris, & hospitium & institutionem per annos octo nactus fuisset. Tantum anno 1642 eruditionem creuerat, ut dignus iudicaretur, qui lectionibus Professorum Rostochiensium interesse posset. Sacratissimas Athenas Varniacas postquam mense Maio eiusdem anni sese contulisset, virorum illustrium, IOH. QVISTORPII Senioris, IOHANNIS COHTMANNI, & IOACH. LÜTKEMANNI, at quanta nomina! per biennium tam sedulus fuit auditor, ut anno 1643 Disputationem suam de Homine summa cum laude potuerit defendere. Academiam Rostochiensem commutabat mense Aprilis anni 1644 cum Regiomontana, ibique CHRIST. DREIERVM, HARTV. WICHELMANNVM, & M. HVDALRICVM SCHOENBERGERVM, celeberrimum hunc inter philosophos coecum, 3) duos per annos audiuit. A viro in historia lubecensium celeberrimo, D. DAV. GLOXINO, filio FRIDERICO, studia academica adgredienti, dux denominabatur & comes; quocum, postquam ipsum DAVIDEM, in pacis constituendae negotio legatum Lubecensium, Osnabrugam & Monasterium comitatus fuisset, praecipuasque cum illo in Belgio ciuitates & academias vidisset, Academiam Iuliam adiit, Theologorumque praestantissimorum, CONRADI HORNEII & GEORGII CALIXTI, hospitio fruitus, eorum pariter atque GERHARDI TITII & BALTHASARIS CELLARII institutione, tanta auctus est doctrina, ut, qui eo postea in Historia ecclesiastica maior esset, Theologus foret nullus. Helmeftadium relinquens Anno 1651 Ienam contendit, & eruditione frequentibus satis ostensa Disputationibus, a M. PHILIPPO HORSTIO d. 31 Iulii eiusdem anni Philosophiae factus est Magister. IOHANNEM MVSAEVM & IOHANNEM TOBIAM MAIOREM in doctrina sanctiori venerabatur Gamalieles, ipse vero aliorum industriam institutione sua promouere studebat. In studiis suis liberalissimo Stipendio Schabbeliano adiu-

tus,

3) Brevis vitae eius delineatio legitur in Lex. Ioecheriano Tom. IV. p. 320.

tus, 4) iis, quorum beneficio beneficium hoc illi erat collatum, auctoribus, Licentiatus, quem vocant, Theologiae mense Octobr. anni 1644. renunciatus, & professor simul sanctorum literarum extraordinarius factus est. 5) Docendo pariter ac discendo doctrinam, qua instructus erat egregie, in dies auxit, adeo, vt quum summum in Theologia gradum ambiret, ipse illi non denegaretur. Quo cum die 13 Octobris anni 1657 exornatus esset, Professio S. litterarum & Historiae ecclesiasticae illi est demandata. 6) Laborum, quos suscipiebat, dulce lenimen hoc eodem anno MARTHAM IVSTINAM, IOHANNIS MELCHIORIS FÖRSTERI, Consulis Erfurtensis Filiam, eligebat, cum qua felicissimam & tori & vitae societatem eodem 13 Octobris iniiit. Quatuor illa nostrum liberorum fecit parentem. Quo studio, quaque industria Academiae ciuiumque eius saluti per annos bene multos inferuuit, adeo vt splendidissima aeque ac molestissima Academiae scepra bis gubernarit; eadem sacro Christianorum coetui, cui anno 1660 praeficiebatur, praefuit integritate. Subrogatus enim in locum, quem Theologus clarissimus, CHRISTIANVS CHEMNITIVS morte deseruerat, Ducatus Saxo Vinariensis supremus in sacris Antistes, Pastor primarius, & Consistorii Assessor creatus est. Consulatam Academiae, de quo diximus, priorem d. 6. Augusti anno 1663 suscepit, ciuesque ad 8 Februarii anni insequentis vsque, quo Rector esse desuit, 89 albo academiae inscripsit, posteriori, quo a 5 Augusti 1669 ad 3. Februarii 1670 functus est, ciues 196 illi nomen suum professi sunt. 7) Quanta iam NIEMANNI merita, quantam nominis celebritatem fuisse contendemus, qui tantis muneribus non solum exornari, sed iis satisfacere quoque potuerit? Qua in re cum dubium fouere nefas sit, nentiquam miraberis exterorum quoque animos illum in deliciis habuisse, doctrinamque suam, pietatemque integritatemque vt cum illis communicaret, ab eo petisse. A principe enim illusterrimo CHRISTIANO ALBERTO,

B3

TO,

4) Vid. Clar. Seelenii Iubilaeum Schabbelianum Lubecense p. 26. 5) Narrant haec partim Möllerus l. c. partim M. Ioh. Casp. Zeumerus in vitis professorum Ienensium p. 196. sqq. 6) Zeumerus illum vtramque & ordinariam & extraordinariam eodem anno 1652 obtinuisse refert p. 197. 7) Vid. Zeumerus l. c.

TO, duce Hollato-Gottorpiensium, e Thuringia in Cimbriam revocatus, annoque 1674 summus sacrorum Slesuicensium praeful, serenissimo principi a concionibus aulicis, praepositusque Gottorpiensis Strandensisque & Tritouienfis est constitutus. Quantum Jenae sui desiderium NIEMANNVS reliquerit, & ex meritis, quibus sibi academiam hanc deuinxerat, & ex illis ipsis literis, quibus eum, cum e viuis Theologus praestantissimus, IOHANNES MVSAEVS excessisset, ad Professoris primarii munus rite capeffendum, sibi iterum vindicare quaesivit, constat. Quam tamen Ienensium benevolentiam, principis sui gratia contentus, deprecabatur. 8) Interea quam dulcissimam coniugem praematura mors d. 21. Ian. 1676. NIEMANNO eripuerat, eam ELISABETHA, Filia BERNHARDI FRESII, Senatoris Lubecensis, quam d. 7. Maii 1677 domum duxit, illi reddidit. Cuius ille, de quo diximus, CHRISTIANVS ALBERTVS, CONSVL, Filius est. Ad praecipua NIEMANNI in veram quam profitemur, religionem merita, ea referimus studia, quibus fanaticas illas & fabulosas ANTONIAE BOVRIGNONIAE nugas, quas Slesuigae & aliis in locis Cimbriae disseminauerat, suppressere contendit, effecitque, vt ANTONIAE a Principe serenissimo, nisi ad sanio rem mentem rediret, cum ciuibus suis consuetudine & vicinitate interdiceretur. 9) Quibus meritis scripta quoque illa ipsius accensemus, quae in Papae asseclas nonnullos, inter quos IODOCVS KEDDIVS, Iesuita, qui sanctissimam nostram confessionem variis adgressus erat calumniis, & eius socius IOH. LAVR. HELLERVS primas tenent partes, risum conuerterunt 10) His IACOBVM MASENIVM addimus, decantatum apostatam, cuius *meditatum concordiam protestantium cum catholicis* peculiari dissertatione ad amussim examinavit. Atque ista omnia multis, iisque doctissimis, quae exaravit NIEMANNVS, scriptis augentur & confirmantur, quae quidem hic recensere breuiter, nisi & exigui harum tabellarum spatii esset habenda ratio, & ex aliis eadem facili negotio repeti possent. 11) Tantum adiicimus, eorum numerum, quae pu-

8) Conf. Möllerum l. c.

9) Haec & alia nonnulla suppeditat Möllerus l. c.

10) Conf. B. Goetzii Bibliotheca antipontificia clarorum Lubecensium p. 13. 14.

Vid. Möllerus & Zeumerus l. c.

11)

publici iuris facta sunt, sexagenarium longe excedere, illa vero, quae in eruditorum adhuc scriniis abscondita latent, quibus Commentarius in acta Apostolorum integer annumerandus est, ¹²⁾ aliquot volumina, si imprimerentur, esse impletura. Sanctis his aeque ac doctis laboribus NIEMANNVS aetatem exegit, cuius merito nomen & LVBECAE & orbi erudito honori ducitur. Viuis hic interfuit ad annum usque 1684, cuius die 6 Martii placide est defunctus. Eius vitam qui illustant libris praeter eos, quibus nos vsi sumus, BEIERI syllabus Rectorum & Professorum Ienensium, & PIP-PINGII sacer Decadam memoriae Theologorum renouatae Septena-us est accensendus.

MICHAEL *Sircs*, vulgo SIRICIVS.

Qui ex illustrissima, splendidisque imaginibus ornatissima familia, natus est, MICHAEL SIRICIVS, tanta in erudito orbe inclaruit gloria, vt, si eius nomen & merita negligereamus, videremur ii, qui vel honori ipsius patriae obesse constituerimus, vel leuiter sumus in iis versati rebus, quae maxima sese commendant praestantia. Quam vel ex sola illorum commemoratione, quibus arctissima sanguinis copula erat adstrictus, facile intelligi posse, plane confidimus. Nec unquam, in qua primam imbibit auram, patria ei concedi potuisset nobilior, alma nostra LVBECA, quae, cum filius hic suus Anno 1628. d. 2. Dec. nasceretur, tantam in eo gloriam sibi futuram progenuit, quanto gloria SIRICII optima hac matre aucta est. Virum, cuius in sanctam veritatem, quam sequimur, merita sunt eximia, nec obliuioni tradenda, M. MICHAELEM SIRICIVM Templi Mariani pastorem & Ministerii Seniore, matronamque nobilissimam, AGNETAM, GERHARTI REVTERI, Senatoris, Filiam, nactus est parentes, quibus MICHAELEM SIRICIVM, Ciuem honestissimum, & MAGDALENAM BECKERIAM auos adlicimus. Fratres habuit M. GERHARDVM, in Templo, Aegidiano verbi diuini ministrum, IOHANNEM, I. V. L. CONSVLEMQUE magnificum, CHRISTOPHORVM, nobilissimo Senatui ab epistolis, GEORGIVM, HERMANNVM & HENRICVM, quorum fata ignoramus, quamuis posteriorem Suerini degisse sciamus; Sororesque ELISABETHAM, PAV-

LI

12) Vid. Specimen huius Commentarii in Bibliothecae Lubecensi Vol. XI. p. 845. 199.

LI VERMEHRENI, & AGNETAM GERTRVDEM, GEORGII HÜBENSII maritam. Quibus addi voluit literis Rostochii m. Febr. 1731. LVBECAM datis, LAVRENTIVS, qui filium se M. MICH. SIRICII annos nonaginta & novem natum nominabat, annoque aetatis decimo & sexto patria se egressum esse perhibebat. 1) Publicis Gymnasii patrii lectionibus eum interesse iusserunt optimi parentes, 2) quorum cum sedula cura accederet, in institutione Virorum clarissimorum ad annum vsque 1646. haesit, quo in Gymnasium Stettinense euolauit. Vnde, cum in ipso studiorum faustissimo successu febris eum quartana corripere, domum est reuocatus 3) & anno, qui sequebatur proxime, morbo ereptus Academiam Iuliam adiuit. Quo LVBECA praestantissimis munificam ingenii sese exhibuit, exhibetque, Stipendium Schabbelianum, cum illi daretur, 4) animum eius & in studiis reddidit constantiorem, & pietate in patriam magis magisque auxit. Quacum anno 1648, qui vtrique erat tristissimus, illi vtriusque parentis, quorum alter d. 7. Decembr. altera d. 20. Martii denascebatur, huic pastoris optime de se meriti, obitum lugenti, lacrimas fudit iustissimas. Quod inter Theologos Helmeftadienses, eosque, qui Saxoniae inferioris lumina erant & decora, hoc eodem tempore ortum est certamen, ei vt Liphiam se conferret persuasit. Cuius consilii nunquam eum potuit poenitere, tanto postea diuini plane Theologi, IOH. HVLSEMANNI, amore donatum, vt & hospitio ipsius & vtilissima familiaritatem exciperetur. Accedebat singularis SIRICII in doctrinarum sanctiorum studio ardor, quem cum in alma Leucorea, cuius factus est anno insequenti ciuis, non languentem, vt solent iuuenes, sed singulis diebus calidiorem continuaret, mirum non est, disputatione de Sacra Scriptura Praefide D. SCHARFIO habita, & ingenium hominis & eruditionem esse demonstratam. Viteberga abeuntem
Giesä

1) Testatur haec & ea, quae antecedunt, codex manu scriptus Mellianus p. 513b. 514. a.
2) Hunc Gymnasio nostro honorem vindicant Fridr. Thomas in analectis Gustroviensibus Pars. 14. p. 18. Ern. Frid. Neubauer in Catalogo Professorum Theologiae Giesiensium, qui in Tomo I. des Heftischen Hebopffers p. 486. legitur. Möllerus in Cimbria literata. Tom. I. p. 632. & qui primus nominandus erat, Cl. Seelenius in Athenis Lubecensibus P. II. p. 321. 3) Leg. Pippingius in Sacro decadam Septenario, p. 86. 4) Conf. Seelenii Iubil. Schabbelianum Lubecense, p. 30.

Giesſa ciuem recepit atque hospitem, quam 1651 ſalutauit, ibique virorum ſummorum MENZERI, FEVERBORNI, HABERKORNII fedulus fuit auditor. 5) Quae quidem academia tanti ſolidam noſtri & humanitatem & doctrinam aestimauit, vt eum anno proxime ſequenti magiſterio exornauerit. Nec contenta erat, quae magnum hoc ingenium primis tantum honorum academicorum initiis ad maiora praeſepararet capeſſenda, quin potius, cum in dies eius creſceret exiſtimatio, virtusque ipſius & eruditio tantum abeſſet vt ſine laude cum illo foret, vt adeo ſereniſſimo Haſſiae, quem vocant, Landgrauio fieret notiſſima, addito Licentiati Theologiae nomine, Profeſſionis Theologiae extraordinariae munus ei impoſuit. Quam inſignem ad honores eius acceſſionem, quae 1657. euenerat, alia, eaque maior iterum adauxit, cum illi anno 1658. ordinarie hiſtoriam eccleſiaſticam docendi prouincia data eſt, quacum concionatoris oppidani officium erat coniunctum. Auocabatur vir Cl. DAVID CHRISTIANI in urbem Goarinam 6) cuius expleturus vi- ces anno 1659 SIRICIVS, Doctör Theologiae renunciatus, ſpartam profeſſoris Theologiae ſuſcepit. Teſtatur hoc ipſe SIRICIVS in episto- la a. 1659 d. 25. Maii AD D. MENONEM HANNEKENIVM, Praeſulem quondam Lubecenſium celeberrimum. En eius verba: Me quod attinet, conſtitutus ſum diuina annuente clementia & Sere- niſſimi gratia in profeſſione Theologiae ordinaria. Quae cum SIRI- CII verba in teſtimonium adduco, non poſſum non Theologi noſtri praeſtantiſſimi, MENONIS NICOLAI CARSTENS, Paſtoris ad aedem cathedralem, ſingularem in tenues hoſce conatus beneuolentiam publice collaudare, cuius fauori, quaecun- que in hiſce tabulis ex au- tographis Virorum quorum vitae illuſtrandae operam damus, legen- tur, grata mente accepta referimus. Communicauit enim nobiſcum literas virorum, in omni re literaria ſummorum, quibuſcum venerandi illi HANNEKENII, quorum vita inter mortales deſiit, glo- ria viuit, per episto- las ſunt colloquuti. Tertius in ordine Theolo- gico, ſtipendiatorum, vtar verbo Tertulliano, ephorus, & Rector academiae anno 1663 factus, 7) tanta omnibus & humanitate & inte-
C gritate

5) vid. Thomae analecſta Güſtrow. P. II. p. 18. 6) conf. Möllerus l. c. 7)
Heſſiſches Hechpfer Tom. I. p. 486.

gritate & eruditione sese commendauit, vt, quem fama maximum virum nunciauerat, exteri & amarent, & sibi fouendum & honorandum saepius exoptarent. Inter quos, qui summus est, primus nominetur, FRIDERICVS III. magnus ille Danorum rex, a quo, cum spe obtinendi Germanorum Pastoratus Hafniam venerat oblata, quae tamen nostrum sefellit, habitus est benignissime. Nominanda est incluta Stadenfium ciuitas, quae ad munus ecclesiasticum illo inuitato, honorificam tulit repulsam. 8) Quem LVBECA filium susceperat, & Giesâ sibi vindicauerat exsulem, eum tandem vtrique iussu Serenissimi Principis, GVSTAVI ADOLPHI, Megapolitanorum Ducis, praecepit. Denominatus ab hoc Concionator aulicus, Consiliariusque ecclesiasticus, anno 1670 Academiae Giefsensium valedixit, Gufroviâque est profectus. Quo facto tantam sibi principis sui comparauit gratiam, vt, quem in deliciis haberet, esset SIRICIVS. Admirandus enim candor ille animi, quo ornabatur, praeclara isthaec nec infucata pietas, solidaque doctrina, cum magnifice ingenium hominis excolebant, tum ad omnium fauorem capeffendum maxime accommodabant. Magnum erat sane illustrissimi principis consiliu, quo illi Theologiam professuro, munerique antisfuitis rerum Rostochiensium sacrarum praefuturo, Rostochium anno 1675 abeundi dedit negotium: maius vero illud, quo eum, cuius maximum illi erat desiderium, adeo vt academiae, quo aula carebat, Theologum inuideret, anno 1681 reuocauit. Sic SIRICIO suo princeps utebatur, vt, cui fauorem suum donasset atque amicitiam, ei quoque curam animi traderet, eius sermonibus publice pariter atque priuatim delectaretur, rerumque, quarum sibi erat religio, explicationem, consiliuque de iis, ab illo acciperet. Nec contentus erat, qui in iis diebus, qui Deo eiusque venerationi in primis debentur, cum SIRICIO ageret, quin quotidie potius ab ore eius pependit, suauißimamque eius familiaritatem omni tempore maximopere sibi habuit commendatam. 9) Quum in commemoratione vitae ciuis nostri eo vsque peruenimus, vt & fata viri pene adsint narranda, de scriptis eius, quorum

8) conf. Möllerus l. c. 9) Quem principis in nostrum amorem testatur Thomas in anal. Gießrov. P. II. p. 19.

rum & praestantia & copia sese egregie commendant, paucula quaedam videntur adicienda. Inter quae B. GOETZIVS ea laude putat dignissima, quae in Religionis nostrae defensionem ROSENTHALIO, SCHEFFLERO, & WALENBVRCHIIIS opposuit. 10) Nec reliqua sunt eiusmodi, quae spe quadam dulcedinis lectorem alliciant, lecta afficiant taedio, sed tanta sunt arte composita, vt & animum veritate imbuant, & ingenium suauiter delectare possint. Cum tanta eorum sit copia, vt, quae in eruditorum manibus versantur, numero triginta superent, eorumque, quae luci inuidentur, quinque adsint, 11) non est, quod paginas hasce titulis eorum impleamus. Interea videmus ex his, quantus fuerit vir SIRICIVS, quantumque ex eius laboribus veritati decus accesserit. Quam cum & ore & vita celebrauerit, nemo erit certe, qui ei laudes inuideat. Quam praestans fuit Theologus, tam fideli eo gauisae sunt marito vxores, quas amauit duas; quarum si obliuisceremur, splendori vitae ipsius aliquo modo obesse videremur. Quam sibi felicibus sponsalibus & nuptiis anno 1659 iunxerat, ANNAM IULIANAM, ADAMI FORTHENII, mercatoris apud Francofurtanos primarii, filiam, ea, cum moreretur, filios, ERNESTVM GERHARDVM, Philosophiae magistrum, IOHANNEM, Medicinae cultorem, & GVSTAVVM ADOLPHVM, filias, ELISABETHAM, CHRISTINAM AGNETAM, MAGDALENAM SIBYLLAM, ANNAM LOVISAM CATHARINAM, quae NICOLAO DASSOVIO, Doctore, Professore & Pastori Gryphiswaldensium nupsit, AGNESEM CATHARINAM, GERTRVDEM LVCRETIAM, & SOPHIAM CATHARINAM, Sobolem dulcissimam ipsi reliquit. Cuius matrimonii eum consilium cepisse ex ipsa hac, de qua diximus, epistola SIRICII patet. Scribit enim: cum praesens conditio, amicorum vota, & quotidiana, qua in Academiis premimur, necessitas suaderet, vt tandem inuitus etiam coelibatus statui valedicerem, sponsalia rite celebraui in Domino, cum honestissimi quondam ciuis Francofurtensis filia. Nuptiis indictus dies 26^{tus} Iunii. ANNA, FRIDERICI PLÖNNIES, Senatoris Lubecensis,

C 2

10) vid. Götzii Bibliotheca antipontificia clarorum Lubecensium p. 14. 11)
Nominantur a Möllero singula l. c.

fium, filia, vidua SAM. SCHÜTZII, I. V. L. quam 1678 domum duxit, prolis eum non fecit parentem. Mors tandem SIRICII, quam & omnibus bonis & Gustrouiae tristissimam accidisse ex iis, quae narrata sunt, intelligimus, d. 24 Aug. 1685, Theologum mortalibus eripuit, quem honesti est sibi ad imitandum proponere, pii Lubecensium ciuitati gratulari.

HENRICVS Müller.

Quem iam nominamus Virum praecocissimo sane ingenio praeditum, versatissimumque in disciplinis sanctioribus, eum esse ciuibus nostris accensendum variis, iisque firmissimis, probari posse argumentis confidimus. Vt enim omnium, quotquot vitae ipsius illustrandae operam nauarunt, virorum eruditissimorum testimonia minus reiiciamus, saltem omittamus, ipsius MÜLLERII verba patriam eius luculentissime indicant. Videatur liber ipsius praestantissimus: Quaestionum theologicarum semicenturia prima, eaque, quae in ipsa libri ad Senatum Lubecensem dedicatione de patria sua disserit. Nulla me, inquit, vt vobis, viri splendidissimi, Quaestiones has selectas consecrarem, alia mouit ratio, quam quod vobis patriae meae, LVBECA enim dulce mihi natale solum, patribus grauissimis ex lege gratitudinis potissimum sim diuinctus. Bella intestina cum per totam ferme Germaniam vagarentur, LVBECA vero nostra, quae singularis erat Dei O. M. clementia, expers tantorum periculorum, securam ciuibus suis vitam praeberet, parentes MÜLLERII nostri, pugnarum indoctiles & certaminum, Rostochio LVBECAM sese contulerunt. Erant hi vir in primis honestus PETRVS MÜLLERVS, Ciuis & Mercator Rostochiensium, & Matrona nobilissima, ELISABETHA STVBENIA, quorum nomina filii huius celeberrimi, quem anno 1631 d. 18 Octobris luci datum exceperunt, gloria aeternitati vindicat. Avum venerabatur patrum HENRICVM MÜLLERVM, Ciuem in Cimbricia Tunderensem, 1) auiam ANNAM SPLIETENIAM, auum matrem MATTHAEVM STVBBE, ciuem Rostochiensem, auiam ELI-

12) Programma facultatis Theologicae Rostochiensis funebre, in Pippingii opere p. 89. recusum, vel Mellenii Lübeckische Geschlechter p. 513. b. 514 a.

1) videatur Mollerus in Cimbricia Tom. I. p. 449.

ELISABETHAM SCHMIDIAM. 2) Qui in hominum vita primi solent esse & ultimi mortis, quae omnes manet, nuncii, morbi scilicet vehementes, ii cum in primam adeo MüLLERI iuuentutem facerent impetum, non sine magno ipsius detrimento, in ipsum sunt debacchati, 3) qui quidem tantum abest, vt animum eius in studiis reddiderint languidiorem, vt summo potius ardore ad illa incumberet, & anno aetatis decimo tertio, suasu Theologorum praestantissimorum, Scholae Rostochiensium Senatoriae tradi posset. Hoc in ludo literario, Rectori, viro celeberrimo, IEREMIAE NIGRINO, maxima virtute, diligentia & eruditione in graecis pariter atque latinis optime est exercitatus. Quem praeceptorem, M. IOHANNES FABRICIVS, cuius in linguis populorum orientem colentium edificentium vsus est doctrina, D. IOACHIMVS LÜTKEMANNVS & M. MICHAEL FALKIVS, Philosophi, exceperunt. Quorum cum praecepta auide imbibisset, fertile eius ingenium vires suas luculentissime omnium exposuit oculis, in quibus magnus ille Rostochiensium Theologus, IOHANNES QVISTORPIVS, summo est MüLLERI amore captus. Huius erat consilium, vt aetatis sexto anno post decimum iuuenis abiret in Gryphiswaldensium Academiam; quod ille secutus hospitioque vsus est BERINGII, & per tres annos ibidem commoratus. Hic loci quatuor disputationibus publice habitis Philosophiae factus est, ni fallor, Magister. Quem honorem, nescio quo pacto, Ordinis Theologici Rostochiensis Programma, quo ipsius funus est honestatum, anno 1651, adeoque vigesimo aetatis decretum esse MüLLERO perhibet. 4) Ipse quidem certe MüLLERVS anno aetatis decimo septimo hoc nomine se insignitum esse narrat. 5) A parentibus ex academia reuocatus Gryphiswaldensium Rostochium rediit, Theologorumque summorum MAVRITII & VARENI, vtriusque Doctoris & Professoris, sedulus fuit auditor. Quibus omnibus rite peractis in Borussiam iter instituit, Gedanumque & academiam Regiomontanam oculis perlustravit attentissimis. Inde dulce suum natale solum, LVBECAM, deinde

C 3

Bruns-

2) Test. Henningii Wittenii Memoriae Theologorum nostri Seculi renouatae p. 1887. 3) vid. ipse Müllerus in der Evangelischen Schlußsetze Dom. 1. post Epiph. 4) reculum legitur in Wittenii Memoriae l. c. 5) vid. Evangelische Schlußsetze l. c.

Brunsvigam, Luneburgumque & Helmstadium sese contulit, vnde transit Lipfiam. Vireberga vicina nostrum alliciebat, quam visitans CALOVII summa vsus est amicitia. Rediens Lipfiam sub praesidio BENED. CARPZOVII, hospitis sui publice disputavit. Tandem Ienam delatus, Professorum celeberrimorum & amicus factus est & per aliquod tempus fuit auditor. Rostochio redditus tandem tanto eruditionis flumine omnium oculos in se conuertit & animos, vt non sine honore nomen eius celebraretur. Itinerum scilicet non eam duxit esse rationem, quam nostri saepius, vt, qui conuiujs, saltationibus vel dramatibus interfuerit musicis, in itineribus bene dicatur versatus: sed vt is tantum, qui populorum mores, ingenia, rationes, virorumque eruditorum doctrinam, amicitiam atque fauorem cognouerit, itinere res suas bene putetur gessisse. Rostochii per temporis aliquod spatium iuuentutem academicam in Theologicis & Philosophicis erudiuit, quo in negotio cum quantus esset vir demonstrasset, anno 1653 praeco verbi diuini in templo Rostochiensium Mariano est renunciatus. Quantam eius fidem, quantamque in docendo dexteritatem grex ille Christianorum, cui inseruiebat, sit expertus, vel ipsa, quae publici iuris fecit, concionum sacrarum volumina luci exponunt. Anno 1654 castissimo dona litans amori, virgini nobilissimae, MARGARETAE ELISABETHAE SIBRANDIAE, cuius rostockiensis primarii filiae, d. 24 Ianuarii, seque suaque omnia tradidit. Quam cum fidus morte desereret maritus, sex liberorum reliquit matrem, e quibus PETRVS CHRISTIANVS, BERNHARDVS, CATHARINA ELISABETHA morte iam occubuerant, IOHANNES MICHAEL in ediscendo iure versabatur. HENRICVS & CASPAR MATTHAEVS, qui Rostochii tandem Iuris Professor factus est, 6) iuvenes bonae indolis praedicantur 7) Qui annum hunc coniugalem annus sequebatur, illum Rostochii licentia summos in Theologia honores capeffendi vidit exornatum, 8) quos tandem alma Iulia anno 1660. d. 10 Decembr. ipsi contulit. Quibus domum deportatis nouum, nec exiguum, gloriae incrementum maximopere MÜLLERI famam

ad

6) Vid. Möllerus in Cimbrica literata, l. c.
8) Vid. Autores nostri.

7) Vid. Wittenius, l. c.

ad auxit. Eodem enim anno publice graeca docendi munus illi est demandatum, quod per aliquot annos probe exornauit. Tandem accidit, vt, cum Anno 1662 Ordini Theologorum eiusmodi vir deesset, qui nec eruditionem, nec candorem in se desiderari pateretur, MÜLLERVS splendendam hanc nancisceretur prouinciam, cui eodem tempore Pastoratus, quem vocant, marianus adiungebatur. Nec poterant, quotquot sibi fautores comparauerat, quin meritis eius supremum quoque concederent honorem, eumque anno 1671. summa praeconis sacri dignitate insignirent. Ipsum Academiae consulatum ter gessit, annis scilicet 1663, 1665, 1670, & Collegii Theologici Decanus 1667 variis summos in Theologia gradus concessit. 9) Talis cum MÜLLERVS fuerit, in quem tanta negotia, tantique deferrentur honores, quid dubitamus, quin eiusmodi ipsius merita fuerint, & eruditio, vt qui eum laudi suae superuixisse diceret, inuidus videretur atque contumeliosus. Viuit omnino gloria eius in praestantissimis, quibus inconclauit, scriptis, in quibus si diuinam veritatem, si verborum elegantiam, si caetera omnia spectas, nihil unquam deesse videbitur. Quantis in puriorem doctrinam viribus veritatis inimici irruerant, tantis etiam, immo maioribus, conatus ipsorum reddidit irritos. Quamobrem celeberrimo GÖTZIO iis videtur accensendus e Lubecensium ciuitate oriundis, quorum pereximia sunt in ueritatis studio contra Pontificios defendendae merita, 10) quorum in libello ipsius, quod LVBECAE merito ducitur honori, haud ita paruus offensus numerus. Scripta quae MÜLLERVS noster edidit, tantae sunt molis, tantaque copia prodierunt, vt vel ex iis gloria Theologi nostri luculentissime appareat. Recensentur illa passim ab illis, quorum opera in consignanda ipsius vita est versata, 11) e quibus constat illa a numero sexagenario vix distare. Illorum, quorum eruditio copia non est facta, editionem fatale illud incendium impedit, quo anno 1677 cum multis Rostochii aedibus praestantissima MÜLLERI absumta est bibliotheca, 12) Quam quidem fortunam supplex

9) Vid. Möllerus in Cimbria Liter. Tom. III, p. 489. 10) Conf. Götzii Biblioth. antipontificia clarorum Lubecensium p. 7. 11) Möllerus Tom. III, & Wittelius l. c. 12) V. Zach. Grapens Evangelisches Rostock p. 561.

lex haec libraria post mortem demum possessoris est experta, qui anno 1675. d. 17. Septembr. placide obdormiuit, gloriamque nominis reliquit tantam, vt, qui Theologum & eloquentem, & doctum, candidum, & fortem quaereret, MÜLLERVM pro istiusmodi viro haberet.

GVILIELMVS Verpoorten.

Gloriae populi Lubecensium si unquam faustus illuxit dies, & prae aliis candidissimo notandus calculo, ille est certe, qui virum hunc, in sanctiori summum disciplina, luce donauit. Qui enim duplici modo LVBECAM & summo affectit gaudio, & praeclaris insigniuit ornamentis, felicissimus est dies 18. Octobr. anni 1631, qui non tantum HENRICO MÜLLERO, sed & GVILIELMO VERPOORTENIO fuit natalis. En viros heroas vna ciuitate donatos, vni diei lucem debentes! en illos in emolumentum ecclesiae nascentes, erescentes, militantes! Quod vt luculentius ab omnibus perspiciatur, ex historiarum monumentis ea eruamus, quod quidem in MÜLLERO fecimus, quae ad illustrandam VERPOORTENII vitam faciunt. Itaque natus ipso, quo diximus, die, patrem nactus est virum honestissimum, IACOBVM VERPOORTEN ciuem & mercatorem lubecensem spectatissimum, matremque matronam nobilissimam ANNAM CATHARINAM viri ornatissimi, IOH. ANDR. WEISBACHII, Senatoris filiam apud Hamelburgenses, qui ob constantem veritatis amorem vincula perpeffus in vinculis erat mortuus. Auum venerabatur IOH. VERPOORTEN, mercatoribus quondam Brabantiae locupletissimis accensendum, decantata vero DVCIS ALBANI in veritatis confessores crudelitate eiectum e patria, Hamburgique deinceps mercaturam continuantem. 1) En vtrumque VERPOORTENII auum ad mortem vsque & exsilium religioni verae fidelissimum: quidni vtriusque nepos, vtriusque coniungens virtutes, lectissima eorum in veritatis amore legeret vestigia? Singularis omnino & indoles & industria ab ineunte statim iuuentute eum, ad magna natum, exornabat adeo, vt, cum a piis parentibus tradere-tur magistris, & inter hos adolescens iis, qui in Gymnasio nostro scho-

1) Vid. Codex Mellianus p. 456. a.

scholasticos susceperant labores, eosque catenatos, 2) non tantum doctrinarum probe iecerit fundamenta, sed & varia profectuum ediderit specimina. Facile vir olim inter Theologos praestantissimus, LVBECAEque eximium ornamentum D. MENO HANNEKENIVS, summus tum apud nos sacrorum antistes, in eam se adduci mentem patiebatur, vt VERPOORTENIO filiorum suorum bigam instituendam traderet, 3) conuictuque illum exciperet, quod passim ex epistolis eius ad HANNEKENIVM datis intelligitur. Cui provinciae cum per annos duos laudabilissime praefuisset, academicum meditabatur iter, annoque 1652. Giessam altiorum elegit studiorum matrem. Quae benignissime illum excepit, virorumque praestantissimorum, FEVERBORNII, HABERKORNII, MISLERI & EBELII eruditissima institutione studia ipsius maximoperet adiuit. Integrum per biennium diuinam pariter atque humanam eorum ductu doctrinam imbibit, deinde in patriam reuersus, viri celeberrimi, DAVIDIS GLOXINI cum filiis ea duos per annos communicauit, quae in humanioribus ipse perceperat disciplinis. His iisdem ad altiora Musarum domicilia properantibus dux adiungebatur atque comes, Ienamque cum iis adiuit. Itineris huius rationem peculiari GLOXINO epistola perscripsit, quam hic inferendam curarem, nisi tenuitate harum plagularum impediremur. Sed, quo magis elucescat, quanta cura, quantaque pietate officii sui habuerit rationem, e literis ipsius d. 20 Aug. 1657 ad HANNEKENIVM datis ea eruamus, quae de moribus alterius GLOXINI filiorum ad illum perscripsit. "Dn. D. GLOXINI gratiam atque fauorem, quo me complectitur, lubens laetusque cognoui. - - Licet filius eius postremis his temporibus, spretis paternis & meis frequentissimis monitis, suum sequi ingenium, & maligni spiritus suggestionibus auscultare inceperit, (quo de ante octiduum Dn. D. MVSAEVS prolixè vt & ego Dn. D. GLOXINO scripsimus) illius tamen peccata mihi non magis, quam sibi ipsi imputaturum Dn. D. GLOXINVM confido - - Quanta sollicitudine ego pro salute discipuli mei excubuerim, & quanta severitate a peccatis commissis absterruerim, conscium eius rei habeo Dn. D.

D

MV-

2) Vid. Seelenii Athenas lub. P. II. p. 388. 3) V. Götzii Elogia Theolog. p. 605

MVSAEVM & ex parte Dn. Lic. NIEMANNVM. - - - Nec Argus enim, qui totus oculatus fuit, ita semper obseruare hominem, in Academia praesertim, poterit, quin peccaturus sub alio praetextu se aliquando ei subducat. Plura hac de re scribere non sustineo, ne mihi moerorem, quem ob discipuli, de quo iam optime sperare, & mihi fere gratulari incipiebam, flagitia concepi, refricem. „ Quantam insigni hac pietate GLOXINI beneuolentiam sibi comparauerit, optime testatur stipendium, cuius eum fecit participem, Schabbelianum. En ipsius verba VERPOORTENII, quae in epistola die 29 Octobr. 1657 data inuenimus. “In me, vt finiatur haec epistola, affulsi tandem lux illa, qua in Stipendiatorum Schabbelianorum numerum sum cooptatus, locum nactus tertium, quem Deo adiuuante ornabo pro viribus. „ Ornauit omnino optimus VERPOORTENIVS, tantaque se commendauit industria, vt non modo immortalis ille IOH. MVSAEVS hospitii ipsi contulerit beneficium, sed & viri ornatissimi CHEMNITIVS, GERHARDVS & NIEMANNVS auditorem hunc suum singulari amore sint amplexi. Qua eius virtute commotus Philosophorum ordo cepit consilium, quo illi anno 1657 gradum Magisterii obtulit, eique inter competitores triginta & duos secundum assignauit locum. 4) Iena, quam per annos quatuor exornauerat, almae Leucoreae inuita eum tradidit, quae cum per semestre spatium eo fuisset gauisa, cum Philyrea illum communicare fuit coacta. Rosarum Academia eum tandem excepit, qui, quae in illis inchoauerat studia, in hac finiuit. Quem tantis Deus optimus maximus donis locupletauerat, quique iis tam sapienter consueuerat uti, is, fieri non poterat, quin & ipse honorum maxima caperet incrementa, & aliorum saluti perficiendo operam nauaret. Quam ad rem amplissima ei concessa est occasio, cum Serenissimus Hassiae princeps, FRIDERICVS, ab HANNEKENIO anno 1663 Theologi nomen petiisset, quem dignum iudicaret, qui a concionibus aulicis ipsi inferuiret. Quem iudicaret VERPOORTENIO digniorem? Itaque profitebatur & principi VERPOORTENII eruditionem & pietatem, & VERPOORTENIO Rostochii adhuc in studia

4) v. Götzii Elogia p. 606.

pleuit, quantus vir fuerit, satis superque docent. Interea quam in illis fidem demonstretur atque religionem, ea annis, qui sequebantur, primis, denuo princeps utebatur, illum ad cognoscendos & confirmandos doctorum ecclesiasticorum pariter atque scholasticorum Altenburgensium, deinde etiam Coburgensium, mores, compellans. In egregium gratiae principis documentum tandem Gotham cum Coburgo commutare iussus, anno 1673 consiliarius hic ecclesiasticus, qui res sanctas moderaretur, est vocatus. Quo in honore annos tres consumsit, donec viri celeberrimi, IO. CHRISTOPH. SELDII successor, superintendens, quem vocant, generalis, Gymnasii ephorus, Professor Theologiae, urbis Pastor, & in Consistorio factus est senator. Supremum his honoribus honorem Giesa anno 1678 addidit, Doctorisque Theologiae nomine & iure eum condecoravit. ¹⁰⁾ Nec celeberrima Cimbriae Academia, quin ei Professoris Theologiae Spartam decerneret, dubitavit. Quem vero honorem, cum in eo loco positus esset, quo rei publicae sanctiori optime posset inferuire, nec occasio summi numinis res agendi deesset humanissime deprecatus est. Quam quidem rem cum vir consultissimus I. C. H. DREYER, Syndicus hodie Lubecensium praeclare meritis, olim Professor Kiloniensis, nobiscum communicauerit, aliisque nonnullis rebus vitam VERPOORTENII illustrantibus conatus nostros iuuerit, merito illi gratias agimus decentissimas, nosque & res nostras quascunque ut sibi impofterum commendatas habeat, ea, qua decet, tanti nominis obseruantia rogamus. Neuiquam hic silendus est honor coniugalis, cuius cum virgine nobilissima, LVCIA ELEONORA, Theologi, quem saepius diximus, summi, D. HANNEKENII filia, nuptias celebrans, die 16 Maii 1664 in ipsa LVBECA patria, factus est particeps. Felicissimum sane matrimonium! Quis enim ALBERTVM MENONEM VERPOORTENIVM ¹¹⁾ filium tanto patre dignissimum, illi vitam debere ignorat? Nec is est solus, qui vinculum hoc condecorauit. Filios praeterea VERPOORTENIVS habuit PHILIPPVM THEODORVM, IOANNEM GVILIELMVM, IOANNEM BVRCH-

¹⁰⁾ vid. Möllerus l. c. ¹¹⁾ vitae ipsius rationes celeberrimus noster Ouerbeckius Vol. II, p. 157. sqq. nouae Bibliothecae Lubecensis nitidissime illustravit.

BVRCHARDVM I. V. D. & Advocatum apud Coburgenses, postea Con-
filiarium Mecklenburgium, filias vero ELISABETHAM CATHA-
RINAM, & ANNAM MARIAM. Ingenii foetus & delectationi,
&, quod maximum est, pietati inseruientes qui noscere cupierit, au-
tores nostros, cum hic deficiat spatium, adeat. ¹²⁾ Mors tandem
VERPOORTENIVM nimis matura die 12 Martii anni 1686, cum
annos impleuisset 54 mortalibus eripuit. Qui iam memorandus se-
quitur ciuis eius, ADAMVS TRIBBECHOVIUS, funus eius quo ho-
nestavit epicedio, ex eo liceat vltima verba repetere:

Te sequar hoc lesu, quo quondam est vsus Elisa:

Ah! abit Isacidum currus & ipsa phalanx!

ADAMVS Tribbechov.

Quem ingredi in conspectum iubemus immortalis famae Theo-
logum, eum LVBECA filiis suis annumerandum nacta est die II Aug.
anni 1641. Pater eius, vir de ciuitate scholastica quondam optime
meritus, Poëta suauissimus, IVSTVS erat TRIBBECHOVIUS, Möll-
na ducatus Leoburgici oriundus, qui cum scholae patriae rector esset,
Senatui lubecensium a KIRCHMANNO commendatus, Collega or-
dinis Cathariniani factus est, & per septem lustra iuuentutem erudi-
endo, LVBECAE inseruit: 1) materque, ANNA, Theologi clarissi-
mi, M. ADAMI HELMSII, Pastoris quondam ad aedem petrinam
& Senioris grauissimi, filiam. Fratrem CHRISTIANVM Theologiae
Cultorem, Sororesque MARGARETAM, MARCI WIDAE, Collegae
Cathariniani, CHRISTINAMque SOPHIAM, LAVRENTII TÜCK-
SENII, Mercatoris, maritam, in annalibus nominatas deprehendimus. 2)
In ipso matris vtero, vixque in lucem protractus, miseris mortalium
conditiones, insidiasque hostis hominum expertus dicitur. 3) Quas
cum summi numinis gratia sanctissimique Christianorum lauacri vi &
efficacia feliciter superasset, ingenium ipsius in ludo nostro literario
magis magisque, & ipsius parentis, & virorum deinde summorum,

D 3

KOCKER-

¹²⁾ vid. Götzins p. 613. 614. & Mollerus. Tom. I. p. 697.

¹⁾ Conf. Mölleri Cimbria literata Tom. I. p. 689. ²⁾ v. Mellenii Lübeckische
Geschlechter p. 573. b. ³⁾ v. Guil. Ern. Tenzelii Parentalia, in Pippingii memoris
P. 188. 189.

KOCKERTI, BANGERTI, POLZII & MEYERI 4) institutione confirmatum, eo creuit, vt summa, nec immerito, spes de illo conciperetur. In graecis pariter ac latinis literis, quibuscum hebraicas, & mathematicam cum poetica arte probe coniunxerat, ita versatus quum esset, vt qui in his illo esset exercitator frustra quaereretur, Anno 1659 Rostochium abiit, resque suas ibidem tam praeclare gessit, vt & amorem doctorum, quibus utebatur, facile sibi conciliaret, & omnium oculos in se conuerteret. Sanctiori disciplinae deuoto historiae ecclesiasticae principia probe omnino erant ediscenda, quo in studio vt felicius versaretur, DORSICHEVM sibi ducem elegit, tantoque viro praeunte maximos fecit progressus, adeo, vt nemo fere postea illi comparandus foret. Artem exegeticam VARENIO, homileticam ciue suo, MÜLLERO, philosophicam MATTHIA, reliquas SCHVCKMANNO autoribus pertractauit. 5) Fama ipsius insigni eius & diligentia & humanitate aucta non poterat non eum omnibus maximopere commendare, quibus cum eruditione quaedam quasi familiaritas intercesserat. Quin etiam eius doctrina iuuenes quidam nobiliores vt cupiebant, illique commississent studia sua dirigenda, nisi visum fuisset TRIBBECHOVIO magis esse e re sua, vt Musis aliquot adhuc per annos vacaret. Itaque vix primo vitae academicae anno finito Magdeburgi, Vitebergae & Lipsiae per aliquod temporis spatium commoratus, doctorumque in amicitiam suscepius, Helmstadium se contulit. Assiduus sane literarum cultor, qualis erat TRIBBECHOVIVS, non poterat non viris, qui academiam Iuliam tum ornabant, esse acceptissimus. Quamobrem CONRINGIVS, SCHRADERVS, FRÖLINGIVS, CELLARIVS, CALIXTVS, summi profecto Theologi, Philosophi, Oratores, nullum habebant magis illo in deliciis. E quibus tamen CELLARIVS atque CALIXTVS singulari eum amore & beneuolentia sunt complexi, ille mensa & familiari consuetudine eum excipiendo, hic domicilium eidem & instructissimam praebendo bibliothecam. Cuius in angulis semper delituit, aliisque in conuiujs, comotationibusque & digressionibus tempus consumentibus, cum doctissimis omnium seculorum

4) v. Seelenii Athenas Lubecenses P. II. p. 364.

5) v. Tentzelius p. 190.

lorum ingeniis colloquia & confabulationes instituit & iucundas & utilissimas. His omnibus factum est, vt crescente in dies fama TRIB-BECHOVII, vir celeberrimus, DAV. GLOXINVS, qui tum fere omnium fautor erat doctorum atque Maecenas, illi filium suum, ANTONIVM HENRICVM I. V. D. post ea, Caesari a consiliis & comitem palatinum, literis augendum traderet. Cuius munificentia simul & liberalitas accessit, & Schabbeliano stipendio, cuius incredibiles fructus pridem percepit vera nostra religio, rem eius domesticam maximopere auxit. 6) Quo opitulante cum Rostochii anno 1662 d. 23 Aprilis Philosophiae magister esset renunciatus, mense eiusdem anni Maio Giesam peruenit. Interea cum & Patroni ipsius, quem diximus, summi commendatio, cuius maxima erat autoritas, ipsiusque TRIB-BECHOVII fama, nemini ignota, summam illi omnium expectationem excitaret, factum est, vt mortuo SEBASTIANO MEIERO, Gymnasii Lubecensis huc usque rectore, & suscipiente munia rectoris BANGERTO, Senatus populusque lubecensium, vt Conrectoris honoribus sese pateretur exornare, rogari eum iuberent, Quia in re dubio ipsius haerente animo, suadebat enim GLOXINVS, disuadebant stipendii Schabbeliani leges, quae sublimiora Theologiae studia a stipendiario exigunt; tandem humanissime honores hos recusavit, quo maiori industria in sanctiores ei literas incumbere liceret. Eodem fere tempore & a Colbergensibus 8) & a Wormatiensibus 9) Rector Gymnasii est vocatus. Cum vero in ipsa patria honores scholasticos obtinuisse e re sua non duxisset, mirum non est utrosque repulsam tulisse. Itaque eadem, qua coeperat, in studiis sanctioribus pergebat industria, neque occasionem, quam nactus erat, cuius sui SIRICII, & HABERKORNII MISLERIque in institutione ea perficiendi, habuit negligentius. Quin ipse potius & sacris concionibus populum confirmare, & priuatis lectionibus alios coepit instituire. Quo in negotio quum ita versatus esset, vt omnium impleret, vel superaret potius, expectationem, anno 1665 10) a serenissimo Holsatorum prin-

6) v. Seelenii Iubilaeum Schabbelianum p. 30. 7) vid. Seelenii in Athen. Lub. I. c. 8) v. Möllerus in Cimbrica literata Tom. I. p. 684. 9) vid. Pippingius in notis ad Tenzeli Parentalia p. 192. 10) test. Möllerus I. c.

principe, CHRISTIANO ALBERTO, Kilonium, ad capeffendum in nouo hoc Mufarum domicilio professoris moralium extraordinarii munus, euocabatur. Tantam enim exiftimationem libro fuo egregio: de doctoribus fcholasticis, apud principem, cuius nomini infcripferat, fibi comparauerat, ¹¹⁾ vt digniffimum ille TRIBBECHOVIVM duceret, cui in academia fua locum concederet. Spartam hanc egregie exornauit, adeo, vt, cum mortuo D. MICH. WATSONIO professor hiftoriarum effer eligendus, principis gratia honor ifte 1666 illi decerneretur. Quanto ftudio in hoc munere res fuas gelferit, vel doctiffima illa volumina, quae hoc tempore emifit in lucem, fatiſ ſuperque docent. Decus illud Cimbriae, & vniuerſi orbis cruditi, Polyhiſtoris autor vere Polyhiſtor, MORHOFIVS, TRIBBECHOVIVM maxime dilexit, nomenque eius & merita, nitidiffimis aliquot carminibus celebrauit. ¹²⁾ Haec inter TRIBBECHOVIVS, ad maiora natus, a principe celſiffimo, ERNEſTO PIO, Saxonum duce, Gotham, vt illi a confiliis effer eccleſiaſticis, iuſſus eſt venire. Quod munus grauiſſimum aequae ac ſplendidiffimum cuius ipſius GVILIELMVS VERPOORTENIVS, cuius vitae tradidimus rationes, antequam diſcederet Coburgum, exornauerat. Itaque a principe Hoſſatorum aegerrime licet, beneuole tamen, dimiſſus, antequam Gotham properaret, a CHRISTIANO KORTHOLTO 1672 d. 6 Octobris Kiliae Doctore Theologiae eſt renunciatus. Non poſſum non breue pariter atque nitidum MORHOFII in hos TRIBBECHOVII honores carmen cum lectoribus mei communicare. En illud:

*Gratuler au doleam? Quid non tibi ſcribat amica
Noſter amor, dum tu culmen honoris adis,
Si ſc. bona verba, ipſis in faucibus haerent;
Turbat enim ex alia gaudia parte dolor.
Scindimur officiis; dolor hinc te luges adentum:
Hiuc totus ſeſe in iubila ſoluit amor.
Ergo quid faciam me nunc diuiſus ab ipſo?
Scribere cum cupiam plurima: malo nihil.*

Hoc ornatus & alio ab amiciffimo MORHOFIO propemptico Gotham abiit, & a principe beneuole exceptus, omnem eius in ſe conuertit,

¹¹⁾ Editus eſt Gieſſae anno 1688. 4. Heumannus cum Ienae recudi curauit anno 1719. 8. ¹²⁾ vid. Morhofii Opera poetica Lub. 1696. p. 192. 636. 724.

uertit gratiam. Quam eandem FRIDERICVS, ERNESTI PII & filius & successor illi non denegauit, adeo vt mortuo anno 1677 IO. CHRIST. GOTTERO, summo Gothenfium in sacris antistite, TRIBBECHOVIVM eius munera suscipere iusserit. 13) Nec sola haecerant, quibus humeri TRIBBECHOVII premerentur pondera. Accedebat & in Synedrio adfessoris, & in Gymnasio ephori munus; quibus omnibus tam diligenter est functus, vt & plus quam quinquaginta verbi diuini ministros inaugurauerit, & Theologiam in Gymnasio Gothano frequentissimo iuuenum confessu stipatus docuerit. 14) His & fide ipsius & eruditione satis probata, legatis illis, qui principis iussu academiam Ienensem visiterunt, legatus est adiunctus. Quo in negotio pie prouide ac diligenter omnibus ex asse satisfecit, raraque mentis moderatione, quae ex ipsis elucens oculis, verbis luculentius sese manifestauit semper, & vt omnia uno verbo complectamur, diuina ferme humanitate omnium animos sibi deuincuit. Nuptialis illi erat dies 10 Augusti anni 1675, quo matronam nobilissimam, SOPHIAM ELISABETHAM, ABRAH. GIESBACHII Diaconi Gothani filiam, & THOMAE AB AVSSEN, Inspectoris prouincialis ducalis viduam, felicibus auspiciis domum duxit. Honorificae haec eum fecit prolis parentem. Tres enim filios: IOHANNEM, primum ordinis philosophici in academia Ienensi, deinde theologici in Halensi adiunctum, tandem ibidem professorem Theologiae extraordinarium, postremo coetus Lutheranorum in Anglia Londinensis antistitem, ABRAHAMVMque & FRIDERICVM, filias: ANNAM BARBARAM, SOPHIAM, CHRISTINAM, ANNAM SOPHIAM, MARIAM ELISABETHAM, DOROTHEAMque, est enixa. Celeberrima TRIBBECHOVII scripta quicumque legerit, gloriam eius nunquam non poterit immortalem praedicare. Quorum tam larga exstat feget, vt Latinorum triginta & tres, Germanicorum quinque, non editorum quatuordecim ab illis, quorum in scribendo ratio pleniorum vitae ipsius descriptionem permisit adumbrare, recensentur. Suauius hunc virum vnam morbi, quibus ob indefessum litterarum studium saepe fuit obnoxius, nunquam corripuissent. Sed lues
E illa

13) leg. Sagittarius in historia Gothana pleniori p. 192.

14) v. Tentzelius l. c.

illa communis fere eruditorum, hypochondriaca, aliis immista corporis debilitatibus, ita vires eius exhaustit, vt festo quodam die in ipsa concione versanti verba deficerent. Ex quo tempore magis magisque, animus quidem illius auctus, corpus vero est diminutum, donec 1687 d. 17 Augusti, annos natus 46 vitam poneret Theologus,¹⁵⁾ qui, si diutius ea frui potuisset, nullum reliquit dubium, quin Christianorum coetus tantiviri studiis maxima retulisset commoda. Effigies TRIBBECHOVII acri incisa comem atque venustam ipsius mentem diuina quadam arte descriptam, atque artificis imitatoris manu viuus coloribus in ipso vultu depictam, exhibet. Nec minorem prae se ferunt elegantiam versus illi, qui imagini suscripti leguntur. Poëtarum aemulus poëtae sonos reddo. Est ille M. IO. HEINR. RVMPEL¹⁴⁾ Collaborator in classe selecta Gymnasii Gothani, quem SAGITTARIUS virum nominat excellenter doctum, ac de Gothano Gymnasio summe meritum.

Haec spirantis erant TRIBBECHOVI praesulis ora:

Haec & erant veri praesulis ora simul,

Frontem ceruæ, genas, oculos, labiumque habitumque,

Quæ bona se produnt interiora notis;

Et dices: humilis, pia, candida, comis, acuta

Mens fuit, & quacuis praesule digna Viro.

Caeterum, quum a viro celeberrimo, cuius iam honorificam fecimus mentionem, I. C. H. DREYERO, Syndico reipublicae nostrae meritissimo, Viro, si quis unquam, elegantiorum literarum amantissimo, acceperimus, I. C. HENNINGSIVM, Professore[m] Kiloniensem, virum praeclarissimum, in elaborandis professorum Kiloniensium vitis versari, eam rem communicare cum lectoribus nostris, & vberiorrem Tribbechouianarum narratio fore vt in eo opere detur, iis, qui hoc cupiant, aperire, nostrum esse existimamus.

IVSTVS CHRISTOPHORVS SCHOMERVS.

SCHOMERVS, NICOLAI, Osnabrugensis & Senatoris apud Lubecenses, & SVSANNAE, CHRISTOPHORI SCHLAFII, Hamburgi collegio canonicorum ab epistolis, filiae, natus, IODOCI SCHOMERI, praediorum ad cathedralem Osnabrugensium ecclesiam per-

15) vid. Sagittarius l. c.

14) vid. Sagittarius p. 217.

pertinentium inspectoris, iudiciiue cappellenfis secretarii, & SOPHIAE, NICOLAI KARNEBECKII, mercatoris, filiae, nepos, nobili genere natus, multisque splendorum virorum familiis implicatus, in lucem est editus LVBECAE ipfo paschatis die anno 1648. CHRISTOPHORVM, NICOLAVM HENRICVM, mercatorem Lubecensem, ACHILLEM FRIDERICVM, consiliarium megapolitanum, & cancellariae praefectum, quem Vicedirectorem vocant, fratres, ANNAM SOPHIAM, quam GEORGIUS A DAMME, Brunsvicensis, deinde IOH. FRICCIUS, Brunsvici vicarius habuit in matrimonio, SVSANNAM ELISABETHAN, quae IO. DANCKWERTHO, Rostochii I.V. Doctori nuprum data est, CATHARINAM, Virginum in Coenobio Ioannis apud Lubecenses sacrarum de grege, DOROTHEAM, LVCRETIAM, CHRISTINAM tandem MARGARETAM, HENRICI BECKERI, Pastoris Rostochiensis maritam, habuit sorores. 1) SCHOMERVS praeter nobilem propinquitatem generosamque maiorum famam, multa alia ab natura habuit bona, in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas. Quibus est in Schola patria primum, deinde in Martiniana Brunsvicensium, 2) quo annos decem natum pater secum abduxerat, imbutus. Sed LVBECAM cum patre reuersus Gymnasio est redditus, & in eo tanta crevit humanitate, vt sub BANGERTO nobile specimen diligentiae ederet, eiusque mortem poëmate nitidissimo doleret: 3) deinde cum NOTTELMANNVS scholae esset praefectus, tam sedulus illius fuit auditor, vt anno 1677 in academia Kiloniensi res suas egregie potuerit agere. Ibidem MATTHIAM WASMVTHVM hospitem suum, linguas orientis, SAMVELEM REYHERVM, artem mathematicam, & CHRISTOPHORVM FRANCKIVM, philosophiam docentes, incredibili fere industria, omnemque de iuvene expectationem superante, pertinax vt erat in studiis, audivit. Apud hos tanta eius fuit existimatio, vt, cum anno insequente fere finito, ad STEPHANVM MASIVM, Vismariam properaret, cuius in literis rabbinicis singularis erat eruditio, aegerrime eum dimitterent. Is vero animum

E 2

suum

1) Suppeditat haec codex Mellianus p. 499. b. 2) vid. Möllerus in Cimbria literata Tom. I. p. 595. 3) Legitur illud in Seelenii Athenis P. II. p. 399. 199.

suum secutus in institutione magni huius viri palmam facile commisionibus omnibus & industria sua & doctrina praeripuit. Quo factum est, vt, qui omnium, quotquot strenue literas colerent, communis esset Brabeutes, DAV. ille GLOXINVS, praeclaram eius indolem, & ad optima quaeuis enitentem, ad maiora magnis accumulanda concitaturus, lauto eum stipendio Schabbeliano auget. 4) Eo instructus Giesam adiit, doctoresque academicos, HABERKORNIVM, MISLERVM, SIRICIVM, ciuem suum & hospitem, HANNEKENIVMque & NITSCHIVM, Mathematicum, adeo admiratus est atque adamauit, vt se totum iis traderet. Iisdem vtro post biennium se subtraxit, & intemperatam fere, vtar verbo minus temperato, discendi cupidinem satiaturus, socio vno assumpto, iter instituit, quo vniuersam Italiam Galliamque est emensus. Visae sunt illi, quotquot vastissima haec regna nobiles colunt ciuitates, visi populorum mores, visi celeberrimi vtriusque telluris viri; visi, non, vt nos principes videmus & reges, sed coram visi, quin & confabulationibus auditi; visa deinceps instructissima, musarum sane summus amor, maximumque eruditi cuiusque desiderium, librorum aetaria, & collustrata attentissime: visa sunt denique ipsa Camenarum dulcissima domicilia, Scholae, Gymnasia, Academiae. Vidit SCHOMERVS, cui plane inuidere tantam fortunam, tantasque delicias incipimus, Venetias, Lauretum, Romam, quondam orbis dominam, hodie magistram iniquitatis. Vidit Neopolin, Florentiam, Bononiam, Mediolanum, Lugdunum, Lutetias Parisiorum, & quot vrbes alias! Vidit oculis suis ritus, quibus & in ecclesia Itali & Galli & in foro vtuntur. Vidit miracula eruditorum, habuitque colloquia secum incredibili cum voluptate miscencia. Vidit immensum illum eruditionis thesaurum, qui in Vaticana asseruatur, attentus is quidem contemplator, sed minus cel. SCHVRZFLEISCHIO attentus, qui Romae in ipsa Vaticana, Vitebergae inter priuatos parietes, eundem librum illic vidiisse, hic conseruasse dicitur 5) Vidit denique vetustissimam illam aequē

4) Conf. Seelenii Iubil. Schabbel, p. 29. 5) Schurtzfleischius codicem quendam rarissimum e bibliotheca Vaticana sustulisse dicitur. Celeberrimo nostro Seelenio totam narrauit furti huius historiam B. Wichmannshausen Prof. Viteberg. Schurtzfleischii in itinere comes,

aeque ac celeberrimam doctorum, inter Gallos praecipue, matrem, Sorbonam, cuius fama latius vagaretur, si extra orbem versandi daretur locus 6) Rediit Giesam, nec satiatus rediit, sed summa diligentia, in eruditione quasi hospes esset, res suas tractauit, adeo ut cum Theologia Iuris sanctioris & civilis peritiam coniungeret. Quo in studio tam feliciter est versatus ut causam postea quandam forensam, eamque non minoris pretii, eadem, qua' magni nominis Iureconfulti, dexteritate egerit 7) Neque in ea tantum Iurisprudentiae parte, quae modum, quem vocant, procedendi, spectat, erat versatissimus, sed in interiora huius scientiae penetrabat, eoque consilio doctrinam moralem maximopere excoluit. En Theologum summum, nec iuris minus peritum, tanta tamen modestia praeditum, qui oblatam ab alma Giesensium Academia, iuuenis vix viginti & sex annos natus, licentiam summos in sanctiori disciplina honores capefendi, recusaret, & in patriam doctrina mallet auctus, quam titulis reuerti! Utinam, quem receperat, sibi conseruasset LVBECA! Sed itinerum dulcedine inescatus SCHOMERVS, avocari ab ab iisdem nullo modo poterat. Publice interea ciues diuinas veritates postquam docuisset, anno 1675 iter belgicum instituit. Vnde in Britanniam traiecit, tellurum, si qua vnquam, ingeniorum fertilissimam praestantissimorum. Stupet orbis terrarum inaeestimabiles illas Angliae bibliothecas: stupeat etiam incredibilem, qua perustratione illarum auctus est SCHOMERVS omnium disciplinarum eruditionem. Bodleianam tanto peruoluit studio, ut quaecunque historiam illustrarent sanctiorem, ea legeret relegeretque. Quam Oxonia sapientia satiare nequiverat, illi Cantabrigia ad sapientiae penetralia iterum concessit aditum fere quotidianum. Adiit ille, perustrauit, didicit. Nec contentus, qui a mortuis tantum erudiretur, in amicitiam se Isaaci Abendani, 8) Iudaei, Israelitarum veri decoris, ut hispanicam eo auctore addisceret linguam, tradidit, ipsiusque bibliotheca, quae erat instructissima, saepius est usus. 9) His

6) refert. haec magnus ille Rostochiensium Theologus Ioh. Fechtius, in Progymmate Schomeri funebri, quod celebr. Pippingius memoris suis inferendum curavit p. 485.
7) vid. Pippingius l. c. 8) Breuem ipsius vitam leg. in Lexico Ioescheriano T. I. p. 20.
9) leg. Mollerus l. c.

omnibus peractis in Belgium traiecit Hispanorum, perlustratisque nobilioribus eius ciuitaribus redditus est LVBECAE. Quem quo pacto incomparabilem Theologum vrbs nostra rursus amiserit, vt eum, quem LVBECA sibi conseruare potuisset, ciuitate Rostochium exciperet, equidem certe nescio. In hac autem Rosarum Academia doctoris Theologiae honores praeside AVG. VARENIO d. 23 Aug. 1677 consensu omnium sibi acquisiuit, magnum quondam Rostochii decus, magnumque sanctioris disciplinae oraculum futurus. Nec poterat, quin diuini viri modesta indoles, come ingenium, sincera pietas & incredibilis doctrina tanti ab omnibus aestimaretur, vt quibuscunque palmam videretur praeripere. Similem vero expectationem de se apud celsissimum principem Megapolitanorum, CHRISTIANVM LVDOVICVM, excitauit, a quo anno 1680 Professor Theologiae est denominatus. Eodem illi tempore in concilio sanctiori locus designatus est, & sanctiorum procuratio societatum in tellure Megapolitana decreta. Quibus muneribus summis iisdem & grauissimis & pietate & doctrina & vigilantia ex asse satisfecit: neque inter labores continuos patriae immemor, cum viris, quibus haec tum superbiebat, praestantissimis, POMARIO, HINCKELMANNO, HONSTEDIO, REICHIO solitus est ea communicare, quae priuata industria in reipublicae sanctioris emolumentum elaborauerat. ¹⁰⁾ Interea factum est, digna sane res diuina prouidentia, quae vel periculosissimas rerum conditiones reipublicae iubet inferuire, vt, intra anni spatium extincto VARENIO, SIRICIO & COBABO anno 1685 primus ordinis Theologorum SCHOMERVS solusque constitueretur. Itaque humeris illius omnia vnus incumbabant, quae quidem in hac academia ponderosa occurrerent atque difficilia. Nec recusabant hi ferre, quae Deus sibi imposuisset. Quin reflorescere sub auspiciis SCHOMERI rosarum videbatur Academia, splendoremque suum, quem nescio quo casu amiserat, recuperare. ¹¹⁾ Splendidum eidem anno 1689 in academia Dorpatensi cancellarii munus est oblatum, vocatusque ipse a Vitebergensibus magni QVENSTEDII anno 1691 successor, professorque simul Theologiae; vtramque digni-

10) v. Programma Fechtianum.

11) vid. Möllerus, I, c.

dignitatem recusavit. Quibus anno 1692 suprema ecclesiarum Suerino-megapolitanarum ephoria addebatur, quam non minus SCHOMERVS est deprecatus. Academiae vero consulatum gessit, qui exemplo inusitato in alterum semestre anno 1687 est prorogatus. Ordinis tum theologici decanus, IOH. FECHTIVM, IOH. NIC. QVISTORPIVM aliosque Doctores Theologiae, nonnullos renunciauit Licentiatos. Coniugem vero, quam anno 1683 domum duxerat, ANNAM CATHARINAM, BERNHARDI VETTENII filiam, dira mors illi d. 23 Nov. 1688, postquam NICOLAVM BERNHARDVM, SVSANNAM MARGARETAM, ANNAM ELISABETHAM & CATHARINAM LVCRETIAM genuisset, quarto in puerperio eripuit. SVSANNA MARGARETA sola ex dulcissima hac sobole, cum pater ad plures abiisset, saepertes, CONSTANT. FIDLERO, Pastori apud Vismarienses anno 1702 mense Ianuario est collocata, sed eodem anno mense Octobri marito hoc orbata. ¹²⁾ Doctrinam viri eximii testantur scripta nitidissima, quorum XXXI. ab eruditis perlustrantur, V non edita asseruntur: eandem testatur disertissime IOH. FECHTIVS in programmate funeri illius dicato, ex quo nonnulla hic inferenda depromeremus, nisi paginarum nostrarum esset habenda ratio. Quid nostra viro incomparabili opus est laudatione: viro, cuius animum praeter profundam rerum sanctiorum, iuris peritia, & cum philosophia quaedam quasi familiaritas egregie ornabant? Thesaurus ipse erat vastissimae eruditionis, & linguas, quascunque ad sublimiorem literarum cognitionem aditum parare nouimus, callebat; in his Hebraeam, Chaldaicam, Syram, Rabbinicam, Anglicam, Gallicam, Italicam, Hispanicam & Danicam. Taceo eas, quas quicumque ignorat ad Bardos pertinet, Latinam atque Graecam. Vtinam singularem hunc virum orbis terrarum ad extremum vsque vitae humanae terminum retinuisset! Sed occubuit excessitque pro dolor! morte nimis matura! Dies enim illum 9 Aprilis anni 1693, cum vix 45 annos vita impleuisset, ciuitati humanae ereptum, ciuitate coelesti donauit, Rostochiumque doctore incomparabili, LVBECAM filio

¹²⁾ vid. Nova literaria maris Baltici 1702. p. 315. 316.
rum suppediat Möllerus.

¹³⁾ Catalogum eo-

filio nunquam satis amando priuauit. Vinam SCHOMEROS reipublicae sanctioris in emolumentum progigneret multos patria nostra, quorum exsequiis verba praecinerentur:

ITE, FILII! CELEBRATE EXSEQUIAS: NVNQVAM MAIORIS CIVIS FVNVS VIDEBITIS!

BARTHOLDVS *Bothsack*.

BARTHOLDVS BOTHSACCVS, CONRADI, capituli, quod vocant, Lubecensis vicarii & mercatoris, & ROSINAE CLASENIAE filius, anno 1649 d. 24 Aprilis est natus. Auus ipse, IOHANNES, consul fuit Heruordensis, auia CATHARINA WITIGIA. 1) Patriam in praefatione libri sui egregii: *die geistliche Kaufmannschaft*, ipse testatur almam nostram esse LVBECAM 2) quam praecleara, qua ornatus erat, virtute adeo illustrauit, vt eum illa praecipuis suis merito accenseat ornamentis. Fuit enim doctus, celebris, impiger, artium peritus, neque minus sanctioris disciplinae. Multa eius sunt praecclare facta, quamobrem in summis habitus est viris. Docile ipsius ingenium in ipsa iuuentute praecclaram eius indolem facile prodidit, adduxitque pios parentes eam in mentem, vt BARTHOLDVM officinae Lubecensium crederent literariae, quem mercaturae destinauerant. 3) Neutiquam enim poterat ille eiusmodi immorari rebus, quae nec sagacissimo ingenio, nec arte perpolita perficiuntur. Itaque ad literas transiit, resque suas in iisdem Musarum castris, in quibus quondam celeberrimus Gedanensium Senior, IOHANNES BOTHSACCVS, patruelis ipsius frater, praecclare militauerat, 4) egit felicissime. Disciplinis enim & linguis, quarum in Gymnasio tradebatur ratio, omnem nauauit operam, multisque, qui ad easdem incumberent, industria anteiuuit. Quo factum est, vt parente orbatum, qui matura morte occubuerat, IOH. REICHIVS, pastor Aegidianus & sacri ordinis senior, BOTHSACCVM adoptaret, eumque hospitio liberalissime exciperet. Cuius filio eiusdem nominis eam

1) Vid. Codex Mellianus p. 66. a. 2) En eius verba. Lübeck hat mich je gezogen.
3) vid. Götzii additam, ad dissertationem de mercatoribus eruditus 88.
4) Hunc in Gymnasio nostro didicisse testantur Seelenii Athenae Lubecenses. Tom. I. p. 277.

eam in docendo fidem suam esse probavit, quam merito grata mente omnibus collaudaret. Qui cum postea in aede Iacobaea verbi diuini praeco factus esset, saepius BOTSACCO gloriam ingenii sui & doctrinam grato animo retulit. 5) Hunc Gymnasium dilectissimum alumnum anno 1669 d. 18 Aprilis, quo die habita auspiciis NOTTELMANNI oratione publice is valedixerat, honestissime dimisit. Eadem oratione humanitatis suae BOTSACCVS praeclarum edidit specimen, fautoribusque spem tanti ingenii eximiam excitavit. 6) Giesam delatus a viris praestantissimis, qui tum academiae huius erant ornamenta, quos inter HABERKORNIVS haud postremo est nominandus, in doctrina philosophica pariter & theologica egregie est institutus. Virum celeberrimum, M. BALTH. GERH. HANNEKENIVM, pastorem marianum, praecipuis ipsius annumerandum esse patronis, epistola BOTSACCI humanissima, quam ad illum 1670. d. 3 Septembris dedit, luculentissime testatur. Non possumus quin eam hic inferamus, cum certo nobis habeamus persuasum, fore gratissimum lectoribus nostris, vt illa e tenebris quasi eruamus, quae tantum virum habent autorem. En illam: Cum multarum magnarumque occupationum tuarum conscientia, quas ieiunis literulis interpolari non acceptum esse consuevit, tum argumenti scriptu digni, molestaeque interpellationis taedium lenire idonei, defectus fecerunt, vt tehaetenus literis adire neglexerim, cui tanto tamen aere alieno me obstrictum nunquam non profiteor, quanto soluendo me plane impari agnosco. Nulla enim temporis aut fortunae vicissitudo singularis tuae humanitatis obliterabit memoriam, qua mihi quoties praesenti occurrebas praesens, toties me totum tibi mancipabas; nec vquam menti excidet indefessa, quae tibi excubat, studiorum meorum cura, quam non LVBECAE solum ipse expertus fui ac admiratus, verum etiam in maius iam adductam multorum praedicant literae. Felicem me isto nomine praedico, cui & tu, vir clarissime! contigisti patronus; nam optatum spondet aliquando portum tantus tutelarior: sed longe essem me praedicaturus feliciorum, si vlla ratione de-
 F
 clarare

5) conf. Rethmeyerus in Antiquit. eccles. Brunsvic. P. III. p. 699. 6) vid. Seeleii Athenae. Tom. I. p. 280.

clarare liceret, quam grata mente tuum venerer patrocini-
 um. Saepe equidem huc illuc cogitationes versavi meas, an hac in re desi-
 derio meo satis facere possem: Sed hactenus in vanos abeunt suspi-
 ria ventos. Post varias denique mentis agitationes decreui, ad eorum
 instar, qui cum Hecatombe nequeunt, faciunt vitulo, aut mola falsa
 litant, leve aliquod potius, quam nullum grati pectoris expromere in-
 dicium. Hoc sine adiunctam disputationum Triada inter reliqua tuo
 dicavi nomini: eam quidem, si verba spectes, alieni parentis filiam,
 si publicam sub praesidio defensionem, meam. Rogarem te, fautor
 honoratissime, quam possem maxime, vt ei serenam aduerteres fron-
 tem, nisi iam tum satis nota humanitas tua sponte id promitteret:
 cui ne diffidere videar, preces hoc nomine omitto, easque huic po-
 tius impendo rei, vt propriam mihi beneuolentiam tuam, perpetu-
 umque studiis meis inferuendi animum exorem. Vale Maecenas
 exoptatissime & faue. BOTSACCVS anno 1672 iter suscepit in Bo-
 russia atque Daniam, eaque, qua solent magna ingenia, animi in
 praeclara quouis intentione, in illo est versatus. LVBECAM deinde
 patriam reuifens stipendio Schabbeliano est donatus; 7) denique
 Giesam reuersus Philosophiae est renunciatus magister. Disputando
 & docendo in musarum hocce domicilio ingenium suum confirmauit
 & exercuit. Quibus in negotiis summa cum laude versanti, anno 1676
 a Giesensibus munus praeconis sacri extraordinarium, 8) in ecclesia
 oppidana est decretum. Addebat honoribus hisce ordo theologorum
 academicus anno 1678 licentiam summos in sanctiori disciplina hono-
 res rite capeffendi. Eodem hoc anno a senatu populoque Brunsvicen-
 sum pastor ad aedem Catharinianam denominatus, Giesae valedixit,
 Brunsvici coetui christianorum profuturus. Quanto eum Brunsvi-
 censes exceperint amore, quantique BOTSACCVM aestimauerint
 semper, optime testatur ipse in egregii libelli, quem diximus, prae-
 fatione. Domicilium se fatetur inuenisse instructissimum, rem do-
 mesticam parata ad aliquod tempus frumentatione auctam, utensilia
 publicis sumtibus emta, stipendium denique, & id quidem ante ipsam
 muneris auspicationem, numeratum. Nec indignum tanto amore
 Bruno-

7) vid. Seelenii Iubil, Schabb, p. 13.

8) Conf. Lex. Ioecher. Tom. I. p. 1281.

Brunopolitani adamabant. BOTSACCVS enim gregis sui erat amantissimus, constantissimus in veritatis amore, solidus in doctrina, comis ad fatu, humanissimus in artibus pariter atque in vitae cultu. His omnibus effecit, vt princeps Brunsvicensis eum anno 1683 summi rerum sacrarum antistitis exornaret honoribus. Testatur hoc BOTSACCVS in epistola Brunsvici ad ANT. HENR. GLOXINVM d. 13. Jun. 1683 data. En ipsius verba: Deo sic dirigente factum est, vt nudius tertius ad Superintendenturam Brunsvicensem vocationem acceperim, eamque acceptarim, expectans intra quatuordecim dies solemnem introductionem. 9) Testatur in praefatione libelli sui, tantamque civium suorum erga se refert fuisse benevolentiam, vt, si fieri potuisset, & pastoris munia ei prorogassent, vt superintendentis iis addidissent, collaudatque accepissima eorum dona, hac occasione sibi oblata. Felix sane BOTSACCVS tanto civium suorum amore; feliciores vero ciues tanto praesule. Qui quidem luculentissime demonstrabant, nihil sibi accidere posse BOTSACCI honoribus & gloria laetius, quum, eodem hoc anno Giesae doctoris nomini ac iure illi aucto, quicumque ad hoc laudis incrementum requirerentur sumtus, eos vltro offerrent & suppeditarent 10) Narrat BOTSACCVS animo gratissimo insigne hoc amoris documentum in libelli praefatione, adeo, vt, quotiescunque huius rei memoria mentem subeat, faciesque nummorum vel aureae vel argenteae, quorum hoc tempore haud exiguum illi obtulissent numerum, insignia Brunsvicensium oculis suis exhibent, tolies verba haec sibi excidere fateatur: Quod si tui oblitus fuerim, o Brunopolis! obliviscantur dextrae meae! Lingua mea palato adhaerescat, nisi tui recordabor, te nisi summis habebo in deliciis! Annos hinc decem in incluta hac ciuitate res suas egit laudabilissime, anno vero 1693 in academiam Iuliam, vocatus Superintendens, professor Theologiae & Coenobii Mariaeuallensis praefectus, abitum eo parauit. Et certe Helmstadium abiisset, nisi eodem fere tempore potentissimi regis Danorum iussus, vt BOTSACCI apud exteros summum erat desiderium, Hafniam eundem in praestantissimi

F 2

Theo-

9) Conf. Seel. Iubil. Schabb. p. 116.

10) vid. Möllerus in Cimbr. Literata

Theologi, IO. LASSENI locum, pastorem germanorum in aede Petrina euocasset. Aegerrime tanti viri iacturam tulerunt Brunopolitani, nec hac ipsa in re poterant, quin animo ipsius amoris sui recordationem penitus infigerent. Nam quadruplex principis donum, eique additum munus ciuium verbis collaudat. Itaque Brunopolitanis praeter inextinctum eius desiderium, quod perpetua ipsius amicitia quodammodo leuabatur, nihil de BOTSACCO restabat. Hafniam enim delatus festo Ioannis die solemniter sermone munus suum est auspicatus. Capiebat deinceps eodem anno in academia Hafniensi Professoris Theologiae extraordinari prouinciam, regique & populo semper habebatur in deliciis. Ipse rex qui eius sermonibus, blandi ut erant, saepius interfuit, regia illum mensa nonnunquam exceperat. Idem decernebat ei, anno huius seculi secundo, munus professoris honorarii, in quo semper eum habuit beneuole, honoremque ipsius & rem familiarem magnopere auxit. Coniugium quod BOTSACCVS, ecclesiastes Giessensis, cum ANNA DOROTHEA, incomparabilis Theologi, PETRI HABERKORNII, filia, iniit, felicissimam eius vitam reddidit. Ex dulcissima enim hac coniuge undecim filias, unum suscepit filium. Illarum de grege CORNELIA MAGDALENA anno 1707 Theologo Rostochiensium celeberrimo, ZACHARIAE GRAPIO, iuniori, nupsit. Scripta BOTSACCI, vastissimam testantia eruditionem, quorum latina lingua XIII. germanica XXV. conscripsit, IIII. nunquam edidit, in maximo solent ab eruditis pretio haberi. Singularia ipsius in veram religionem merita GÖTZIUS propterea collaudat, quod & papae aseculis ¹¹⁾ scripta solidissima & Caluinianis ¹²⁾ opposuit. Gloriam eius immortalem nullum unquam tempus delebit, licet ipse oculis nostris subtractus in beatissimis sanctorum domiciliis vitam agat. Diem enim supremum repentina morte correptus anni 1709 d. 16 Aprilis, eo morbo, quem medici catarrhum vocant, suffocatus, obiit, rebusque suis omnibus feliciter peractis sexagenarius membra languida quieti tradidit.

ERAS-

¹¹⁾ leg. Goetzi Bibliotheca antipontificia clarorum Lubecensium p. 8.
 Götzii Bibliotheca anticaluiniana presbyt. Lubec. & clarorum Lubec. §. 23.

¹²⁾ v.

ERASMVS *Finx* vulgo FRANCISCI.

ERASMVS FINXIVS patre natus FRANCISCO, episcopo Race-
 burgenfi a consiliis & Vicedroffero, quem vocant, Lauensteinensi &
 Lauenauienfi, matre MARGARETA, ERASMI REVTZII, Confilia-
 rii regis Danorum intimi, ex ANNA a BINSOV, coniuge, filia, auo
 tandem PAVLO FINXIO, I. C. & C. P. C. in lucem est editus LVBE-
 CAE d. 19 Nouembr. 1627. Sorores ipsius duas, alteram DORO-
 THEAM LVCRETIAM, alteram SOPHIAM, quae Ploenae aetatis
 anno 51. d. 18 Martii anni 1673 diem obiit, deprehendimus. 1) Pa-
 rentes ipsius, peculio suo relicto, quum sacros in terra Megapolita-
 norum tumultus moueret WALLENSTEINIVS, dux ille quidem sed
 & tyrannus, LVBECAM confugerant, captaturi in secura hac vrbe dul-
 cissimam quietem. 2) Nati hi erant genere & stemmate & maiorum
 imaginibus nobili, quam nobilitatem res angusta domi videbatur ob-
 fuscare. Quam ob rem dissimulasse nobis videtur ERASMVS nomen
 suum gentilicium, quo inter plebeios posset rerum suarum rationem
 habere. Puer admodum intra paternos lares a virtis eruditus est insti-
 tutus, deinde familiae DORNKRELLIANAE Luneburgensium, quam
 propinquitate tangebatur, benevolentiam expertus atque amicitiam,
 in schola Lauenburgensi & Luneburgensi probe instructus, in Gymna-
 sium 1641 euolauit. Vnde quum cogerentur Musae 1644 turbis bel-
 licis discedere, ERASMVS has secutus Gymnasium Sedinense cuius sal-
 lutauit. Quibus studiorum initiis ad maiora capienda animum suum
 commode praeparauit, linguisque bene exculcis, & in historia & phi-
 losophia probe versatus a parente reuocabatur in patriam, eo, ni fal-
 limur, animo, vt in hoc nostro musarum domicilio ingenium ipsius
 magis magisque locupletaretur. Haud multo post cum eodem Ham-
 burgum suscepit iter, horamque ipsius fatalem, repentina morte cor-
 repta, moestus vidit. Vnde exanime eius corpus LVBECAM trans-
 ferendum quum curasset, iustus persolutis, 3) matri eum suae, quae
 anno ipsius tercio lue pestifera occubuerat, sepultum in templo cathedrali
 iterum adiunxit. 4) Rebus in patria miserimis, vtroque priuatus

F 3

pa-

1) vid. Codex. Mellianus p. 195. b.

Protens p. 1062. & 1063.

3) Höll. Protens l. c.

2) leg. ipse Francisci im höllischen

4) Höll. Protens p. 1006. 1007

parente academicum meditabatur iter, & sedulo annos quinque iuris civilis studium pariter atque publici variis in academiis tractavit. Nec aliorum commoda neglecturus, priuata industria multorum ingenii artis poeticae, logicae, moralis & politicae praecepta instillauit. Interea illi in exterarum regiones & in eruditorum ciuitates decurrendi campus est vastissimus apertus. Compellatus enim a IO. ERNESTO WALLENRODIO, supremo aulae in Marchia Brandenburgica Prussicae magistro, ut patruelibus ipsius, adolescentibus generosissimis, iter aggressuris, ducem se & comitem adiungi pateretur, eidem sine mora obtemperauit, lubentique animo rebus iuuenum inuigilauit, sed in ipso itinere morbo succumbens funestissimo, prouinciam hanc deserere exoptatissimam, & valetudinis curandae gratia in patriam reuertitur, inuitus licet, est coactus. Restitutus deinde natiuo corporis vigori, commoda quadam oblata occasione, peregrinando varias perlustrauit regiones. Ex quibus redux anno aetatis octauo supra vigesimum MARIAM HEDWIGEM SIBYLLAM, foeminam latine, gallice, belgice & germanice doctam, anno 1655 maritam sibi adiunxit. Filia haec a LVCA FRIDERICI supremo Teloniorum ad albim Leoburgicorum ephoro, e CAECILIA SOPHIA DANCKWERTHIA suscepta, vidua a IOHANNE MAENHOFIO, Centurione in exercitu Danorum Ranzoviano erat relicta. 5) Ex qua quidem prolem vidit nullam. Experiebatur ERASMVS fallacias hominum impiorum, nefandosque auaritia & sacrilegii fructus! Marita enim ipsius suauissima, ingenua morum vultusque venustate commendatissima, non diues illa quidem, rem tamen domesticam seruabat modicam, quam, cum aliorum fidei commisisset, a decoctoribus illis & sycophantis deperditam vidit & disseminatam. Ipse deinde ERASMVS opes quasdam, diminitas eas quidem belli iniuria, sed nonnullas tamen, haeres paternus tutorum manibus augendas reliquerat, qui infami scelere ea sibi vindicarunt, quae ipsius erant. Itaque rebus suis, quoad poterat, optime prospecturus Norimbergam adiuit, ibidemque a Viro venerabili, IO. DOPPELMAIERO, seniore, humanissimo exceptus hospitio, morbum, qui integrum fere per annum in se erat debacchatus, tandem vicit

5) vid. Möllerus in C. L. Tom, I. p. 178.

vicit, musisque suis vacavit. Quum aliquod ibi tempus transe-
gisset, ENDTERORVM familia, Bibliopolae erant, se ei obiecit. Quo
factum est, vt illis libros quosdam, quos elaborauerat, publice ex-
ponendos vendendosque traderet, quos imprimendos curauerunt,
lectorumque auiditatem vix potuerunt fatiare. Quare hoc vnum sa-
tis erit, ex quo intelligi possit, quanti scripta illa aestimanda fuerint. Nam
praeter gratiam, quae in illis magna erat, rerum varietas animum lecto-
ris vtilitasque delectabat. Itaque ERASMVS tanta cupiditate END-
TEROS incendit libros ipsius vendendi, vt summo studio eos sibi
vindicarent, auctoriq; praemia haud modica industriae soluerent.
Quamobrem ille constituit Norimbergae sedem figere, & libris
euulgandis operam nauare, quo rei familiaris angustiam quodammo-
do leuaret. Huius si virtuti, conuertamus in illum NEPOTIS verba,
par data esset fortuna, non ille quidem maior, sed multo illustrior
atque etiam honorator, quod homines magnos virtute metimur non
fortuna. Interea cum aetas eius cecidisset in ea tempora, quibus
artes maxime florent, multum ei profuit inter has viuenti, quod in
alia rerum conditione non profuisset. Sic ERASMVS ipsam fortunam
vicit doctrina, eius que impediuit inconstantiam. Quae quidem vari-
is in rebus munificam illi sese praestitit. Nam Consiliarii electoralis
Brandenburgici Dignitatem illi obtulit, principique cuidam Germanico
a secretis esse iussit. Quem quidem ille vtrumque honorem recusauit.
Inescatus enim otii literarii deliciis, non poterat ab iis auocari ad ne-
gotia molestissima. Nec duplex crurifragium, quod infelix per-
pessus erat, vires ipsius intemeratas reliquerat. Quam ad corpo-
ris infirmitatem plurimi etiam alii morbi accefferant. Itaque studiis
priuatis se suaque omnia tradidit, & in iis scientiae naturali politi-
caeque & historicae. Quas omnes commentationibus, arridentibus
iis lectori, illustrauit & adornauit, ea tamen lege vt iisdem, insigne
sane rei cuiuscunq; ornamentum, pias affunderet meditationes.
Quare ab eruditis, nec immerito, Theologis accenseretur, quos sequimur
nos quidem, tantis republicae sanctioris ornamentis adiacentes ERAS-
MVM,

6) vid. Io. Conr. Feuerlein in vita Francisciana. Inserta legitur Pippingii memoris
p. 1078. 7) leg. Möllerus l. c.

MVM, Iureconsultum illum quidem, sed, si vitam spectes atque scripta, vere Theologum. Quidni enim virum, cuius fere singula scripta pientissimam produunt mentem, illis annumerandum esse censeremus, quorum, in instruenda & confirmanda Christianorum societate opera versatur? Quin potius tantis ERASMVS meritis in religionem nostram inclaruit, vt & inimicos veritatis amore sibi excitaret, nec ferre iniurias eorum recusaret. Infani scilicet IAC. BÖHMII scripta nonnunquam tetigerat, quamobrem a ZIMMERMANNO quodam vel MATTHIA sub censuram est vocatus. 8) Quae quidem omnia mentem ipsius magis magisque confirmarunt, adeo, vt constantissima animi intentione diuinam semper veritatem sit secutus. Singulare illud FRANCKII melos, cuius primus versus est: *Herzlich lieb hab ich dich, o HERR!* summis illi in deliciis fuit, rebusque aduersis animum eius gaudiis sanctissimis repleuit. Sed redeamus ad illud, de quo nobis fermo est. Iubente HENRICO FRIDERICO, illustrissimo comite Hohenloico anno 1688 consiliarii ipsius titulo exornari sese passus est, ea tamen lege vt Norimbergae suae adhaerere liceret. Vbi postea semper commoratus, resque suas omnes ita egit laudabiliter, vt & exteris vir singularis audiret eruditionis, & eadem in vrbe, ab omnibus, quotquot essent sapientes, honoraretur. Quae quidem, dum ille viueret, semper eum fouit, summaque viri celeberrimi fama maximopere apud externos est commendata. Viri enim eruditi ipsius videndi causa saepius huc aduolarunt, Norimbergamque felicissimam tanti viri altricem praedicarunt. Quem quidem eundem principes viri amicitia sua commercioque littrario non dedignati sunt, sed summam eius & doctrinam & humanitatem maximo in pretio habuerunt. Mors ERASMVM anno 1692 d. 7 Martii dulcissima coniuge priuauit, quacum si fata tulissent, mori maluisset, quam sine illa viuere. Interea vixit, more suo, tranquille, donec anno 1694 mense Decembris mors eum ipsum inuaderet. Quam adeo placidam est expertus atque dulcem, vt ne morbo quidem succubuerit, sed vltimo potius virae die domo exiit.

Me-

8) leg. Möllerus l. c.

9) leg. Ioecheri Lexicon. Tom. II. p. 704.

Meditatus tamen erat mortem, cantionibusque vere elegantibus atque piis animum suum ad tantum negotium praeparauerat. Praeci-
nebantur istae exsequiis & impressae cum amicis ipsius communica-
bantur. Ceterum, quod ad scripta ipsius attinet, LXIII eorum ex-
stant volumina, IIII interierunt. Quantam sibi elegantissimis lucubra-
tionibus apud eruditos famam comparaverit, celeberrimi GODO-
FREDI THOMASII nitidissimum testatur epigramma, quo ipsius
effigiem condecoravit. Quod quidem pace lectorum subiiciemus.

Qui FRANCISCLADAE placidos in imagine vultus

Suspicias, hic nullos porro require modos,

Huius ab excessu squaler Parnassia collis,

Cumque meris lacrymis Castalis onda fluit.

Ipsè sacri vatis casu turbatus Apollo

Iustitiam Musas iussit habere suas.

LAVRENTIVS Sure.

LAVRENTIVS SVRIVS quibus parentibus sit natus vix sciremus,
nisi inuenissemus, patrem eum habuisse aurifabrum. 1) LVBECAE edi-
tus est in lucem anno circiter 1523. Sunt, qui eum defectionis ad sectam
pontificiorum accusant, 2) sed falso. Parentes enim ipsius ecclesiae
romanae addictos fuisse, certum est. 3) In hoc natura, quid efficere pos-
sit, experta est. Paucis quibusdam mutatis facile erit NEPOTIS de
ALCIBIADE testimonium in ipsum conuertere. Constat inter omnes,
qui de eo memoriae prodiderunt, nihil eo fuisse excellentius, vel
in vitiis vel in virtutibus. Natus in amplissima ciuitate, omnium aet-
tatis suae fere doctissimus, ad magnas res aptus, eruditionisque ple-
nus. Namque summus erat vir & dicendo & scribendo; disertus, vt
in primis dicendo valeret, doctus, vt tanta esset commendatio scripti-
onis, vt nemo illi scribendo resistere potuisset videatur. Verax, cum
e re sua esset, laboriosus, utilis, blandus non minus in scriptis ac dictis,
affabilis, temporibus callidissime inseruiens. Idem simul ac se remise-
rat, nec causa suberat, quare veritatem sequeretur, mendax, negligens,
G mo-

1) Vid. Möllerus in Cimbr. liter. Tom. I. p. 670. 2) pertinet ad eos Freherus in
theatro virorum eruditione clarorum p. 247. Miraeus in Bibliotheca ecclesiastica, ed. Fa-
bric. Pars II. p. 207. qui cum Lubecae ad Visturgum, oppido Westphaliae ignobiliori, na-
tum esse affirmat: pertinet tandem Sagittarius in introductione in hist. eccl. p. 127. 3)
Testatur autor Biographiae vitis sanctorum prefixae.

molestus; intemperans reperiebatur, vt omnes admirarentur in uno homine tantam inesse dissimilitudinem, tamque diuersam naturam. Educatus est in vrbe patria, deinde in academia Francofurtana inter evangelicos literis est imbutus. 4) Vbi cum per aliquod temporis spatium esset commoratus, in academiam pontificiorum Coloniensem abiit. Res suas ibidem egit prosperrime virorumque in ecclesia Romana celeberrimorum, GEORGII a SCHOTBORG, archiepiscopi quondam in Scania Londinensis, tum vero religionis causa exulis, NICOLAI ESCHII Sacerdotis, ANDREAE HEERLII aliorumque amicitia vsus est, quorum ille hospitio SVRIVM exceperat, hi consuetudine et institutione res ipsius auxerunt. Qui cum omnem adhibuissent operam, vt ipsius studiis, quoad fieri posset, inferuissent, factum est vt SVRIVS anno 1539 magister renunciaretur. 5) Commilitonem habuit PETRVM CANISIVM, celeberrimum postea academiae Ingolstadiensis & Friburgensis theologum, quo comite in re literaria faustissimos fecit progressus. Cum eodem consilium communicauerat de eligenda monachorum vita, quod vterque secutus anno 1542, CANISIVS societati Iesu, SVRIVS ordini Carthusianorum nomen dedit. Qua in re cum pater SVRII dissentiret, conditionis in vita monachorum nonnunquam miserrimae habens rationem, mutare tamen filii mentem nequiuit. Itaque tandem veniam dedit, & cum illo in gratiam rediit. Ex milite stipendiario monachum factum esse contendunt nonnulli, 6) quam tamen commutationem auctor vitae Surianae, quae vitis sanctorum praefixa legitur, si fide digna fuisset, certe commemorasset. Carthusianorum ordini se addixit, quod frequens amicitia, quam cum IO. LANSPERGIO, aliisque huius ordinis monachis contraxerat, suaderet. 7) Cuius tandem ordinis ciuius, post exactum tyrocinii annum 1543 est adscriptus. Itaque praetulit SVRIVS vitam solitariam splendidiori cum hominibus conuersationi: remotissimus vero a sordida illa monachorum pigritia, qui, dum-

4) Vid. Möllerus in Cimbr. Lit. Tom. III. p. 620 5) Möllerus Tom. I. & III. l. c.
6) Cornelius Loofeus in Catalogo illustrium germaniae scriptorum, & Anton. Teiserius in additamentis gallicis ad elogia Thuanaea, P. II. p. 520. seqq. 7) vid. Möllerus in C. L. Tom. III. l. c.

modo edant & dormiant, satis se fecisse arbitrantur, opera scribere molitus est, quae & ipsi in confirmanda eruditione, quam haud vulgarem sibi comparauerat, & aliis in commendando religionis romanae studio possent inferuire. Ad hanc eius mentem accedebat GEORGII HAMONTANI, abbatis, & superiorum admonitio, vt libros quosdam theologorum apud pontificios latino sermone donaret. 8) Quod negotium lubens suscepit, & ita perfecit, vt omnium superaret expectationem. Itaque IO. TAVLERI, IO. RVYSBROCHII, FLORENTII BATAVI, HENRICI HARPHEI, HENRICI SVSONIS & NICOLAI ESCHII, deinde MICH. SIDONII, IO. FABRI, IO. GROPPERI, FRID. STAPHYLI & MART. EISENGREINII opera germanica in latinam linguam vertit. 9) Quae quidem omnia sine vlla officiorum, quibus in ordine suo adstrictus erat, neglectione ita peregit, vt nullam unquam, ne offendiculo esset inferioribus, exemptionem petierit. Laboribus hisce eximiis alios deinceps superaddidit ingenii sui fertilissimi foetus, quos stupuit certe orbis terrarum, lactisque excepit plausibus. Edidit enim anno 1567 acta conciliorum, quatuor Tomis distributa. Opus sane absolutissimum summaeque eruditionis plenum. Quod cum PHILIPPO II. Hispanorum regi inscripsisset, regio beneficio, 500 Florenis, quos DVX ALBANVS illi enumeravit, est donatus. Prodiit haud multo post aliud SVRII monumentum, vitae scilicet sanctorum, sex tomis comprehensae. Rarissimis merito opus hoc, decus quondam Bibliothecae BREITENAVIANAE, horodie accensetur, quod SVRIVS, si quis vnquam, laboriosus, ex infinitis fere auctoribus collegit, tantamque in illo venustatem prodidit, vt vix reperas, quod vituperes. Ipse Romanorum summus antistes, PIVS V, quem primum tomum ei SVRIVS praestantissimi huius libri dedicasset, tanto est gaudio captus, vt illi peculiari, quod dicunt, breui apostolico gratam mentem sit testatus. Non possumus, quin illud ex opere quodam pretiosissimo descriptum, cum lectoribus nostris communicemus. *Dilecte fili! Salutem & apostolicam benedictionem! Librum, SS. Patrum vitas continentem, a te nuper editum, ac ad nos missum, libentissime accepimus, qui quidem eo gratior nobis*

G 2

8) Vid. Theatrum Italicum virorum literatorum Hieron. Ghilini P. II. p. 184
9) vid. Ghilini l. c. El. mot. videri. p. 184

nobis fuit, quod opus in se continet, nobis semper desideratum, & ad refellenda haereticorum in eisdem S.S. patrum historias maledicta, aprissimum Laudamus vehementer pium hunc laborem tuum, regue, quod coram Domino vacius apparare nolueris, sed in eius domum, pro facultate tibi concessa, quidquid potueris, vltro obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus. Cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam imprimis ei tribuendam esse memeno to, a quo accepisti & velle & perficere, quod a nobis, & omnibus piis, ac catholicae religionis studiosis, merito laudaretur. Hortamur autem te, vt huiusmodi opere persequendo, & de ecclesia Dei bene mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere, ne desistas, securus, te a redemptore nostro laborum tuorum centuplum esse fructum percepturum. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris d. 2. Iunii A.C. 1570 Pontificatus nostri quinto. 10)

Nec exhausta erat, publica hac edita amoris testandi ratione, PII in SVRIVM benevolentia, quam, si diutius vixisset, cooptatione ipsius in ordinem patrum purpuratorum certe demonstrasset. Post obitum enim PII in ipsius conclavi charta quaedam reperiebatur, eorum nomina continens, quos, si superstes fuisset, PIVS in ordinem Cardinalium suscipisset, quos inter PETRVS CANISIVS & LAVRENTIVS SVRIVS legebantur. 11) Ipse Romanorum invictissimus imperator, FERDINANDVS III. inter tot immensos fere labores sexies ingens illud opus euoluit. 12) Longum foret enarrare innumeras fere virorum inter pontificios summorum laudationes, quibus libros hos SVRII commendauerunt. Ne tamen in ipsius honorem iniurii videamur, poetae cuiusdam incerti elegiam addamus.

Hic sermone colens Latio monumenta piorum,

Eximias sane suppeditavit opes.

Sanctorum praeclara, quid est? certamina, magnis

Sex celebrata Tomis, quod dedit una manus?

Septimus adiungi dum coeptus, turba beata

Coelicolum, studiis praemia digna petens:

Sat superis factum, dixit, donatus Olympo

Sanctorum medios occupet ipse choros.

Nec mora subueniens SVRIO mors atra sedenti,

Inreposito ad superos cuspide pandit iter;

Liber abi, dicens, celebratis imgere diuis,

Et cape nunc meritis festa dicata tuis. 13)

Nec contenti erant pontificii, qui Vitas SVRII Sanctorum latine tantum legerent. Donavit eas ciuitate linguae germanicae IOANNES DE VIA, Anglica RADVLPHVS BVCKLANDVS, Bohemicae IACO-

10) Möllerus in Cimbr. Lit. Tom III, p. 621 11) c. Petreii Bibliotheca Carthufiana p. 305. 12) l. Möll. l. c. 13) Möll. in Cimbr. Tom. III. p. 621

COBVS BETZCOVIVS. Non defuere interea, qui libros hosce acerrime vocarent sub censuram; sed sufficiat laudes civis nostri audisse, ne cupiamus audire obrectationes. Quas tamen euitare neutiquam poterimus, cum alius cuiusdam operis Suriani mentio est facienda, quo SVRIVS, quam sibi aliis nonnullis lucubrationibus laudem comparavit, foedissime turpavit. Est illud commentarius ipsius rerum in orbe ab anno 1500 vsque ad 1568 gestarum. Summis hanc quidem historiam esse plausibus a pontificiis acceptam novimus, adeo ut eam HENR. FABRICIVS in germanicam linguam, IAC. ESTOVRNEAVX in gallicam, IAC. BETZCOVIVS in bohemicam transfulerit: tanta vero in eadem mendaciorum seges eruditus obuiam est facta, ut non SVRIVM scribere, hominem eruditum, putes, sed bardum. Hoc enim tempore continebatur magna Dei optimi maximi expeditio, qua per LVTHERVM ecclesiam, deprauatam illam atque deperditam, restituit, tenebrasque incitiae atque superstitionis luce commutavit splendidissima. Quam ob rem SVRIVS, luminis diuini expers, quod veritate in exstinguenda hac luce non poterat, id mendacis studuit perficere, adeo ut plaustra conuictorum in LVTHERVM coniceret, falsasque narrationes de rebus in Germania gestis, easque innumeras, literis consignaret. Non equidem diffiteor, iusto plerumque duriores esse eos, qui in ecclesia nostra de hoc ipsius libro sententias prodiderunt: neutiquam tamen eorum improbandum esse candorem censeo, qui, quae in commentario Suriano falsa offenderent, risu orbis eruditi exposuerunt. Celeberrimus Germanorum historicus, IO. SLEIDANVS, passim a SVRIVO durissime tangitur, qui tamen quantae fidei sit scriptor, nemo certe ignorat. Quamobrem innumeris fere in locis SLEIDANI obrectatorem ab evangelicis adunco nasu suspensum inuenimus, e quibus poëtae in SVRIVM lusus addimus. Quem enim RVSIVM esse MELISSI, nisi SVRIVM, existimemus. 14)

*Quo quisque doctus est minus, sese magis
Eo impudentem turpirer solet dare.
Quo reste, RYSI! id sim probaturus rogas?
Te nempe. Nam quo caeteris indoctior
Es, hoc abundas impudentiae magis.
SLEIDANVS ille cuius annales fidem
Toro merentur orbe, quam Loconiam
Tuos ad ipsam non nisi credant meras*

G 3

Nugas

14) Vid. Melissi Schediasmata p. 449.

Nugas, logosque & fabulas & somnia,
 Scombris duros saepe laxa pallia:
 SLEIDANVS, inquam, magnus ille nesciit
 Calumniantis pessimam tuam, o canis!
 Vitare linguam; quin, vti mos est tuus,
 Latrante frustra saepe rictu rancido
 Manes beatos illius proscinderes,
 Mendaciorum excogitator pessimus,
 Mendaciorum quippe tanto pessimus
 Excogitator; optimus quanto fuit
 SLEIDANVS ipse veritatis vnicae
 Scrutator, & qui veritatem mortuus
 Facetur: hanc tu, scurra! ne viuis quidem.

NAVCLERI, 15) famosissimi scriptoris, Chronicon anno 1544
 SVRIVS auxerat Paralipomenis, de quibus lepidum sane PEVCERI 16)
 iudicium legendum exhibeamus.

Adiecit nuper ad NAVCLERI Chronologiam Paralipomena Monachus quidam Coloniensis, qui SVRRLANVM se nominat, Scurram se vocauerit rectius. Nam vtrum rem feriam agat, an scurretur, non satis apparet: tam impudenter res manifeste veras calumniatur ac deprauat. Sed a monacho quid expectemus aliud? --- Quare laetur ille & pinguescat maledicentia sua, cuius quem habuerit magistrum in suo latibulo res ipsa indicat. ---

Vtque repertori nocuit pugnacis Iambi,
 Sic fit in exitum lingua proterva tuum.

Itaque a pontificiis maxime honoratus, ab euangelicis summo odio habitus. Vtrique enim sententiarum suarum acerrimi vindices infinita fere proelia miscebant, & odio sese prosequerantur constantissimo. SVRIVS interea literis suis operam nauauit, & ab eruditis, quin etiam a principibus, epistolis nonnunquam honoratus, Coloniae extra patriam degit. Solitudini ibidem omne fere otium suum dicitur, in qua, per amicorum epistolas de rebus in orbe gestis certior factus, famosum illum commentarium, de quo diximus, conscripsit. Merito Romanorum ecclesia maximo hoc viro superbit, cuius licet fides in historia omnino sit suspecta, magnis tamen ipse in religionem pontificiorum meritis inclaruit. Quin imo felici eius industria & forti renixu ecclesiam catholicam Coloniae ad Rhenum seruata esse incolumem, haeresinque potenter oppressam obmutuisse, celebris quidam Romanorum scriptor perhibet. 17) Virum interea SVRIVM fuisse & summa eruditione & praeclara industria conspicuum, vel ipsi ho-

15) Conf. de illo Sagittarii introductionem in histor. ecclesi. p. 91. fqq. 16)
 v. Chronicon Carionis, & in eo Libri V. epist. dedicatoria p. 934. fqq. 17) Saussacus
 incontin. libri Bellarminiani de script. ecclesiast. n. 1. p. 1.

hostes vno ore consentiunt. Vtinam religio nostra sanctissima moderatori eo Theologo vsa fuisset, quem intemperantem pontificia illi opposuit. Civem nihilominus eum LVBECAE merito esse gratulandum, nemo certe inficiari conabitur. Quamobrem summis cum viris, innumeris meritis in veritatem clarissimis, adiunxi, Theologum, errantem illum quidem, sed Christianum. Mortem ipsius anno 1578 d. 23 Maii euenisse, inter omnes constat, quo die, GELENIO iudice, ad sanctos, quorum honorem in terra calamo propagauerat, in coelum transiit. Scriptorum ipsius quandam suppeditauius notitiam, cui quae addenda censemus, paucis comprehendamus. Septimo scilicet tomo vitae sanctorum, quem non absoluerat SVRIVS, absolueno operam nauauit IACOBVS MOSANDER, Carthusianus, illumque addito Martyrologio Adonis edidit. 18) Commentarios vero illos MICHAEL AB ISSELT, Amersfortius, qui diu Coloniae agrippinae, Nouiomagi & Hamburgi vixit, ad annum vsque 1585 continuauit. 19) Huic qualicumque vitae SVRIANAE adumbrationi colophonem imposituri poetae anonymi cuiusdam epigramma, quod effigiei SVRII subscripsit, addamus. 20)

Est aliquid SVRII spectare in imagine vultus,

Quos spatio exiguo parua tabella refert:

At SVRII libros, magna quos tenuit arte,

Qui legit, ingenium cum pietate videt.

Mors huic principium vitae est, qui vixit in orbe

Vt SVRIVS, quique est mortuus vt SVRIVS.

Et haec fere sunt, HERMANNE, quae tecum de LVBECENSIBVS apud externos claris, communicare, in animum induxeram. Tunc igitur illorum augere numerum, resque tuas, quas in patria certe aliquando praeclarissime agere potuisses, apud externos perficere constituisti? Itaque intueri in hasce tabulas! Quot nomina inuenies, tot certe, nisi probatissimae pietatis, tamen inexhaustae eruditionis, exempla nominibus continentur. In vtraque parem te esse, nullus dubito, cum vtriusque rei specimina edideris haud vulgaria. Quid ergo? lise te accenseam, quos patria egressos, exterorum ornamenta factos e Lubecensium ciuitate nouimus? Quibus te quidem omnino adiungis, & ita adiungis, vt consilii tui te nunquam penitere possit. Sed proxime abitu tuo inuidente animum ab hoc scribendi genere retraho, non tristem illum quidem, mentis tamen ne scia qua agitatione distraetum atque perturbatum. Tanta enim est mentis humanae imbecillitas, vt a rebus quibuscunq; grauioribus iis vel arduis, se commoueri patiatur atque extra oleas agi. Cum multae res in humana cognitione nequaquam satis adhuc explicatae sint, tum perdifficilis, HERMANNE! quod tu minime ignoras, & perobscura quaestio est, de natura animi. Itaque ego illi nec tempus nec operam impendere, tot

philo-

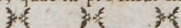
18) Miraeus in Biblioth. ecclesiast. l. c.

19) Sagittarius in introduçione in historiam ecclesiast. l. c.

20) legitur in Cimbr. literata T. III. p. 612

philosophorum, qui in hac re elaborauerunt, minime aemulus, in animum induci. Sufficiat animi mei experiri imbecillitatem, quae abeunte te, debilis vt est, imperium tamen suum in mentem meam exercet. Quid rem ipsam disliceor? Est certe aliquod tristitiae genus, quod perferentiscimus, sed nec suis carens deliciis, nec ingratum sentienti. Adeo iucunditate animum refocillat, vt quotidie nobis eiusmodi tristitiam exoptare non molestum ducamus. Videmus te felicit quasi ex gremio hoc nostro esilientem, abeuntem, nec reuersurum, quod quidem facile diuinamus, in conspectum nostrum, nisi te ipsi aliquando adierimus. Videmus te ex altera parte summi numinis voluntati obtemperantem, egredientem e patria, quam natura tibi dedit, in patriam, quam tibi Deus constituit, linquentem domum hanc nostram, vt altaria exornes diuina. En vtriusque & tristitiae & laetitiae argumentum: nec dubitamus, quin potioem hanc multo habeamus illi. Potior omnino est laetitia, quippe quam ipse Deus iubeat, iubente tristitiam natura. Parenti quidem vtriusque nostro hunc abitum tuum multo fore durioem, scio; cui ne minima quidem te videndi, te amplectendi tecum colloquendi, spes restare videtur. Sed humanis tantum oculis idem durior videtur, nec parente felicitior est nostrum, quisquis est, cui propius forte, quam illi, instat te reuicendi momentum. Illi quidem enim eo gradu constituto, vt, si probabili coniectura vtendum sit, aeternitati omnium proximum videatur; quid postea in conspectu seruatoris viuenti tempore illo erit breuius, quod inter ipsius e mortalibus egressum, & futurum aliquando transitum tuum ad caelites, erit interiectum? Itaque merito illi hanc felicitatem gratulamur, eo perfectiorem, quo splendidior te reuicendi locum pietas ipsius pariter atque tua vobis pollicetur. Dimittamus te interea, ea, qua fratrem deceat, ratione, commodis tuis nunquam non laetaturi, nec, longissime licet a te remoti, memoriam tui animo nostro non culturi. Abimus etenim & nos, quo Deus & ratio rerum nostrarum iubet, vtinam ea animi ad praeclara quaeuis intentione, qua tu quondam Vitebergam abiisti! Sed cum ea res maximam partem in nobismet ipsis sita sit, fore, vt nullam omittamus occasionem, rebus nostris inuigilandi, eruditionemque qualemcunq; comparandi, spondemus. Qua in re, non leui illa, sed maximi sane momenti, vt precibus tuis nos adiuuare ne dedigneris, quas quidem magno apud Deum in pretio haberi confidimus, est, quod enixe rogamus. Quanto enim ardore pro fratris incolumitate mens humana rogare Deum possit, ipsi quidem sumus experti. Nam cum in eo esses, vt publice in templo Dei sacro munere donareris, adstantibus nobis reuerenter ac contemplantibus, tantus calor corda subiit, vt vix a lacrimis nos temperare quieverimus. Eandem in hoc tuo abitu animi conditionem certe expectamus, in re, tanti ea quidem non momenti, ad explendas vero muneris tui rationes maxime necessaria. Itaque abi, nobis frustra non reluctantibus, resque tuas, vt Dei deceat seruum, familiarem illum & amicum, praeclearissime semper age. Prosperam corporis valetudinem vtilissimam tibi semper esse futuram certo scimus: Vtrum eadem sit vitae longissimae conditio dubitamus. Itaque illam tibi, candidae exoptamus, hanc tantummodo Dei consilio relinquimus. Nos quidem eam vitam, quae in grege coelicolarum ducitur felicissima, miserrimae huic, quam trepidantes inter mortales agimus, antefereendam esse censemus. Faustissimae sint tibi molesti itineris rationes, quod gregis tui causa lucantibus Borea & Austro suscipis. Illorum, quos tibi Deus credidit, semper fauorem experiaris, pietatem vero longe maiorem. Vno verbo vt omnia complectar, votis votum addam vnicum: Deus tecum habitet! Quibus rite peractis spero fore vt pro incolumitate patriae huius nostrae exoptatissimae, in qua ab incunte aetate haesimus, necum preces effundas sincerissimas. Quam quidem in te esse pietatem, certo scio, nec dubito, quin semper LVBECAE commoda, si in tua posita essent potestate, sis perfecturus. Valeo igitur tibi patria, aucto mihi, donec ipse vale eidem dicturus, sis precibus meis ea confirmem, quae tu pro illius incolumitate Deum rogas.

No 113. 80
8

17. 11.

BALTHASARIS MVNTERI,
GYMNASII PATRII CIVIS,

28.

LVBECENSIVM,

APVD EXTEROS CLARORVM,
DECAS PRIMA.

AD

FRATREM

HERMANNVM MVNTERVM,

VOCATVM A NORCŌPIENSIBVS VERBI DIVINI
MINISTRVM.

A. O. R. clōlo CCLIII. m. Ianuar.

LVBECAE.
STANNO FVCHSIANO.